

Opinnäytetyö
Sosiaalian koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2011

Päivi Uotila

VARHAISEN VUOROVAIKU- TUKSEN TUKEMINEN MAA- HANMUUTTAJAPERHEISSÄ

– menetelmäopas Turun kaupungin lastensuojelun
perhetyöntekijöille

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveysala | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Marraskuu 2011 | 50+20

Terttu Parkkinen

Päivi Uotila

VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN MAAHANMUUTTAJAPERHEISSÄ

-menetelmäopas Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöntekijöille

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoitus on luoda perhetyöntekijöille menetelmäopas, jolla tuetaan varhaista vuorovaikutusta maahanmuuttajaperheissä. Yhteistyökumppanini on Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö. Aihe menetelmäoppaalle nousi esiin yhteistyökumppanin tarpeista.

Menetelmäopas sisältää kolme menetelmää: vuorovaikutustanssin, vuorovaikutusporkkanat sekä vauvahieronnan jokapäiväisten rutiinien ohessa. Opas sisältää ohjeistukset menetelmiin, vuorovaikutusporkkanat löytyvät erillisestä pussista. Oppaassa on myös havainnointirunko, jossa kerrotaan konkreettisin esimerkein, mihin tulee kiinnittää huomiota lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Havainnointien perusteella työntekijä voi miettiä, mitkä menetelmät tukevat parhaiten työskentelyä kussakin perheessä.

Kokosin menetelmät itse yhteistyökumppanin näkemyksiä ja toiveita kuunnellen. Sopivien menetelmien valikoimiseksi tein havainnoita varhaisesta vuorovaikutuksesta maahanmuuttajaperheissä kotikäynneillä sekä avoimessa perheryhmässä. Lisäksi haastattelin neljää perhetyöntekijää heidän toiveistaan opasta kohtaan.

Menetelmät valittiin havainnointien perusteella. Kolme vallitsevaa teemaa havainnoinneissa olivat katsekontaktin, fyysisen kontaktin ja leikin vähyys lapsen ja vanhemman välillä. Vuorovaikutustanssi ja vauvahieronta lisäävät vuorovaikutusta katseen ja kosketuksen kautta. Vuorovaikutusporkkanat puolestaan luovat vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman leikillisen yhdessäolohetken kautta.

Menetelmäopas sai hyvää palautetta yhteistyökumppanin puolelta. Vuorovaikutusporkkanat oli uusi menetelmä perhetyöntekijöille ja se otettiin innolla vastaan. Vuorovaikutustanssi ja vauvahieronta saivat kiitosta kuvallisten ohjeiden vuoksi. Perhetyöntekijät kokivat oppaasta olevan hyötyä, niin maahanmuuttajaperheissä kuin kantasuomalaisissakin perheissä. Menetelmäoppaan käyttöä kaavailtiin myös käytettäväksi erilaisissa äiti – vauva-ryhmissä.

ASIASANAT:

maahanmuuttajat, maahanmuuttajatausta, perhetyö, varhainen vuorovaikutus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme of Social Services | Child, youth and family work

November 2011 | 50+20

Terttu Parkkinen

Päivi Uotila

SUPPORTING EARLY INTERACTION IN IMMIGRANT FAMILIES

-a method guidebook for family workers of Turku city child welfare

The meaning of my functional thesis is to create a method guidebook which will be used in supporting early interaction in immigrant families. My partner in cooperation is Turku city child welfare's family work. The subject for the method guidebook came up from the need of my partner in cooperation.

The method guidebook contains three methods: interaction dance, interaction carrots and baby massage in daily routines. The guidebook contains instructions for methods, the interaction carrots can be found from a detached bag. There is also a observation outline in the guidebook, which tells what kind of thing should be observed in the early interaction of a child and parent. Based on the observations the family worker can find the best methods for each family.

I gathered the methods to the guidebook myself going along the wishes of the partner in cooperation. To gather the suitable methods I observed early interaction in immigrant families at the home visits as well as at an open child-parent-group. In addition, I interviewed four family workers for their wishes towards the method guidebook.

The methods were selected based on the observations. The three main themes in the observations were the lack of eye contact, physical contact and playing in between the child and parent. The interaction dance and the baby massage helps increase the interaction by gaze and touch. As for the interaction carrots, they increase interaction by the child and parent's playful moment together.

The method guidebook gain positive feedback from the partner in cooperation. The interaction carrots were a new method for the family workers and it was received with excitement. The interaction dance and baby massage were thanked for the pictorial instructions. The family workers felt that the guidebook will be useful, both in the immigrant families and in the native Finnish families. The method guidebook was also planned to be in use in different kind of mother – child groups.

KEYWORDS:

immigrants, immigrant background, family work, early interaction

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 MAAHANMUUTTAJUUS SUOMESSA	8
2.1 Maahanmuuttajan määritelmä	8
2.2 Maahanmuuttajaperheet Suomessa	10
3 MONIULOTTEINEN PERHETYÖ	12
3.1 Perhetyön määritelmä	12
3.2 Lastensuojelun perhetyö	13
3.3 Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö	14
3.4 Maahanmuuttajaperheiden ongelmat lastensuojelullisesta näkökulmasta	16
4 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS JA SEN TUKEMINEN	19
4.1 Kiintymyssuhdeteoria	19
4.2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys	20
4.3 Kulttuurierot varhaisessa vuorovaikutuksessa	23
5 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	25
5.1 Tausta	25
5.2 Toimintaympäristö ja toimijat	25
5.3 Kehittämishankkeen tavoitteet	26
6 KEHITTÄMISHANKKEEN KUVAUS	27
6.1 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät	27
6.2 Dokumentointi	28
6.3 Kehittämishankkeen eteneminen	29
7 MENETELMÄOPPAAN ESITTELY	38
7.1 Menetelmäoppaan lähtökohdat	38
7.2 Vuorovaikutustanssi	38
7.3 Vauvahieronta	39
7.4 Vuorovaikutusporkkanat	40
8 ARVIOINTI	42
9 POHDINTA	44
LÄHTEET	47

LIITTEET

- Liite 1. Menetelmäopas.
- Liite 2. Vuorovaikutusporkkanat.
- Liite 3. Havainnointimuistiinpanot.

KUVIOT

- Kuvio 1. Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikkö (mukaillen: Metsäranta 2009, 19). 14
- Kuvio 2. Turun kaupungin lastensuojelun perhetyön asiakasprosessi (mukaillen: Metsäranta 2009, 24). 15
- Kuvio 3. Kehittämishankkeen eteneminen kuukausittain. 31
- Kuvio 4. Kehittämishankkeen eteneminen arviointikeskustelujen kautta. 35

TAULUKOT

- Taulukko 1. Ulkomaiden kansalaisten perheet Suomessa vuonna 2009 (Tilastokeskus 2011b). 10

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa vuosittain. Kun vuonna 2000 Suomessa maahanmuuttajia oli 91 100, niin vuonna 2009 lukumäärä oli noussut jo yli 150 000 (Maahanmuuttovirasto 2011). Koska maahanmuuttajien osuus väestöstä kasvaa, on lastensuojelun asiakkainakin yhä enemmän maahanmuuttajia. Maahanmuuttajaperheet, kuten muutkin lastensuojelun asiakkaat, saavat yhtenä avohuollon tukitoimenpiteenä perhetyötä.

Opinnäytetyöni taustalla oli oma kiinnostukseni maahanmuuttaja- ja perhetyötä kohtaan. Toimeksiantajakseni tuli Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö, jossa oli tarve saada uusia menetelmiä maahanmuuttajatyöhön. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen maahanmuuttajaperheissä koettiin haastavaksi ja perhetyöntekijät kaipasivat tähän heille uusia työmenetelmiä. Heidän toiveestaan kehitin menetelmäoppaan, jonka avulla työntekijät voivat ohjata maahanmuuttajavanhempaa varhaiseen vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Toteutin tuotokseni vuoden 2011 aikana.

Varhainen vuorovaikutus on tärkeää vauvan kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Vauva tarvitsee kosketusta, katsetta ja yhdessäoloa vanhemmaltaan, jotta hän tuntisi olonsa turvalliseksi. Varhaisen vuorovaikutuksen kautta lapsi oppii olemaan vuorovaikutuksessa myös muiden ihmisten kanssa. Vuorovaikutuksen kautta kehittyy myös lapsen puhe ja leikki. Varhainen vuorovaikutus on myös tärkeää vanhemmalle, koska sen kautta hän oppii ymmärtämään lastaan paremmin ja vastaamaan vauvan tarpeisiin oikein.

Menetelmäoppaassa on kolme varhaista vuorovaikutusta tukevaa menetelmää, joita on muokattu vanhempien maahanmuuttajatausta huomioonottaen. Menetelmien ohjeet on kirjoitettu selkeästi ja lyhyesti ja kuvia on käytetty ohjeiden tukena. Menetelmien lisäksi oppaassa on havainnointirunko, jonka avulla työntekijät tietävät, mihin lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa tulee kiinnittää huomiota. Havainnointien perusteella he osaavat valita sopivat menetelmät kuhunkin perheeseen.

Työni teoreettinen viitekehys koostuu maahanmuuttajuudesta Suomessa, perhetyöstä sekä varhaisesta vuorovaikutuksesta. Näiden pääteemojen alla olen tarkastellut maahanmuuttajaperheitä Suomessa, kertonut perhetyön eri muodoista keskittyen pääasiassa lastensuojelun perhetyöhön sekä tuonut esille varhaisen vuorovaikutuksen tärkeyden. Menetelmäopas (LIITE 1) ja vuorovaikutusporkkanat sekä niissä tarvittavat lorut (LIITE 2) löytyvät liitteinä opinnäytetyöni lopusta.

2 MAAHANMUUTTAJUUS SUOMESSA

2.1 Maahanmuuttajan määritelmä

Maahanmuuttaja on käsite, joka tarkoittaa kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta. Termi maahanmuuttaja pitää sisällään siirtolaiset, pakolaiset sekä paluumuuttajat. (Räty 2002, 11.) Vuonna 2010 Suomeen saapui 25 636 maahanmuuttajaa (Tilastokeskus 2011a). Paluumuuttajia lukuun ottamatta maahanmuuttajia yhdistävä tekijä on se, että Suomeen tultuaan he muodostavat uusia etnisiä vähemmistöjä (Liebkind 1994, 10).

Vuonna 2010 Turussa oli noin 13 400 vieraskielistä asukasta, joka on 7,6 % kaupunkilaisista (Turun kaupunki 2011a). Maahanmuuttajat asuvat keskityneesti tietyillä alueilla Turussa. Suurin asumiskeskittymä on Varissuolla, jossa noin 36 % asukkaista on vieraskielisiä. Muita maahanmuuttajien asumiskeskittymiä Turussa ovat Lauste (noin 29 %) ja Halinen (noin 27 %). (Turun kaupunki 2011b.)

Seuraavaksi avaan maahanmuuttajakäsitteen alla olevia termejä enemmän. Lastensuojelun perhetyössä maahanmuuttajaperheiden ongelmat ovat erilaisia liittyen usein heidän maahantulonsa taustoihin.

Siirtolainen

Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa vapaaehtoisesti maasta toiseen (Haavikko & Bremer 2009, 14). Syitä muuttoon on usein työpaikan saaminen tai etsiminen, opiskelu, avioliitto toisen maan kansalaisen kanssa tai yleisesti parempien olojen etsiminen. Siirtolaisella on usein positiivinen suhtautuminen uutta maata kohtaan ja hän on valmis ottamaan vastaan myös ne vaikeudet ja hankaluudet, joita uusi ja outo ympäristö saattaa aiheuttaa. (Alitolppa-Niitamo 1993, 14.)

Pakolainen

Yhdistyneiden kansakuntien vuoden 1951 pakolaissopimuksen mukaan pakolainen on maahanmuuttaja, jolla on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi rotunsa, etnisen taustansa, uskontonsa, kansallisuutensa tai poliittisen käsityksensä takia tai sen takia, että hän kuuluu tiettyyn yhteiskuntaryhmään. Näiden lisäksi pakolainen on henkilö, joka oleskelee sen maan ulkopuolella, jonka kansalainen hän on, ja mainitun uhan vuoksi hän ei voi tai halua palata takaisin. (Suomen pakolaisapu 2011.)

Nykyään pakolaisuuden syitä ovat usein sodat ja tiettyjen ryhmien sorto ja heidän kansalaisoikeuksiensa loukkaus, esimerkiksi etnisyyden, uskonnon tai poliittisen ajattelun perusteella. Myös luonnonkatastrofit ja nälänhätä ajavat ihmisiä pakolaisuuteen. (Räty 2002, 17.)

Pakolainen voi tulla Suomeen joko turvapaikanhakijana, kiintiöpakolaisena tai perheenyhdistämishojelman kautta (Räty 2002, 18). Turvapaikanhakija on tullut Suomeen hakemaan suojelua ja oleskeluoikeutta, koska on joutunut vainotuksi kotimaassaan, esimerkiksi rodun, kansallisuuden tai poliittisen mielipiteen takia (infopankki 2011a). Kiintiöpakolainen on henkilö, jonka pakolaisstatuksen on vahvistanut Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö UNCHR. Vuodesta 2001 lähtien Suomen pakolaiskiintiö on ollut 750. (Sisäasiainministeriö 2011a.) Suomesta oleskeluluvan saanut pakolainen voi hakea perheenyhdistämistä, jolloin hänellä on mahdollisuus saada oleskelulupa myös aviopuolisolleen sekä alaikäisille lapsilleen. Alaikäinen lapsi saa perheenyhdistämisessä vanhempiensa Suomeen. (Pakolaisneuvonta ry. 2011.)

Paluumuuttaja

Paluumuuttaja on ulkосуomalainen, joka on asunut Suomen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen (Kanervo & Saarinen 2004, 19). Kansallisuudeltaan suomalaiseksi määritellään henkilö, joka on joko itse suomalainen tai toinen hänen vanhemmistaan tai vaihtoehtoisesti ainakin kaksi hänen isovanhemmistaan on tai ovat olleet kansallisuudeltaan suomalaisia (infopankki 2011b). Paluumuutta-

jia ovat muun muassa entisen Neuvostoliiton alueelta tulevat inkerinsuomalaiset ja muut suomalaista syntyperää olevat henkilöt (Sisäasiainministeriö 2011b).

2.2 Maahanmuuttajaperheet Suomessa

Tilastokeskuksen mukaan maahanmuuttajaperhe on perhe, jossa ainakin toinen vanhemmista tai ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Vuonna 2009 tällaisia perheitä oli Suomessa 60 537. (Tilastokeskus 2011b.) Tämä luku ei kuitenkaan sisällä perheitä, joilla on maahanmuuttajatausta, mutta joissa kumpikin vanhempi tai perheen ainoa vanhempi on saanut Suomen kansalaisuuden. Todellisuudessa maahanmuuttajataustaisia perheitä on Suomessa siis enemmän kuin 60 537. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.)

Taulukko 1. Ulkomaiden kansalaisten perheet Suomessa vuonna 2009 (Tilastokeskus 2011b).

Suomalainen mies ja ulkomaalainen vaimo	19 259
Ulkomaalainen mies ja suomalainen vaimo	17 934
Ulkomaalainen mies ja ulkomaalainen vaimo	16 769
Ulkomaalainen äiti	5947
Ulkomaalainen isä	628
Yhteensä	60 537

Tässä opinnäytetyössä tarkoitan maahanmuuttajaperheellä perhettä, jossa ainakin toinen perheen vanhemmista tai perheen ainoa vanhempi on maahanmuuttajataustainen, joko Suomen kansalaisuuden saanut tai ei.

Puhuttaessa maahanmuuttajaperheistä, käsitetään perheet usein keskenään samanlaisiksi. Tosiasiassa maahanmuuttajaperheet, kuten kaikki perheet, ovat moninaisia ja heitä erottavat erilaiset asiat, kuten lähtömaa, maahantulosyy, uskonto ja perheen elämänkaaren vaihe. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.) Saman lähtömaankaan perusteella maahanmuuttajaperheitä ei voida luokitella, koska maahanmuuttajien elämäntapaan ja maailmankuvaan vaikuttaa eni-

ten koulutustausta ja se, ovatko he kotoisin maalta vai kaupungista (Kanervo & Saarinen 2004, 19).

Maahanmuuttajat ovat siis hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden ainoa yhdistävä tekijä on se, että he muodostavat vähemmistöryhmiä Suomessa. Maahanmuuttajaperheiden ongelmiin vaikuttaa pitkälti se, mikä heidän maahantulonsa syy on ja mitä he ovat sen takia kokeneet.

3 MONIULOTTEINEN PERHETYÖ

3.1 Perhetyön määritelmä

Lastensuojelulaissa perhetyön määritellään olevan esimerkiksi perheen kotona tehtävää perhetyötä, jossa annetaan keskusteluapua ja tuetaan perhettä erilaisissa arjen toiminnoissa. Perhetyön tarkoituksena on muun muassa tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, arvioida vanhemmuutta sekä järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Useimmiten perhetyössä yhdistyy käytännön apu ja psykososiaalinen tuki. Perhetyö on yhteistyötä perheen ja sen jäsenten kanssa, mutta työssä keskeisintä on aina lapsen edun turvaaminen. (Sosiaaliportti 2011a.) Perhetyön tavoitteena on saada perheen keskinäinen vuorovaikutus toimimaan ja tukea heitä omien voimavarojensa löytämisessä, jotta perhe oppisi selviytymään ongelmistaan itsenäisesti (Suviaro-Laukka 2004, 99).

Perhetyö voidaan jäsentää ehkäiseväksi perhetyöksi, kriisiperhetyöksi tai korjaavaksi perhetyöksi. Määritykset on perusteltu sen mukaan, miten avuntarve ilmenee perheissä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32.)

Ehkäisevässä perhetyössä tarkoituksena on puuttua varhain lyhytaikaisissa elämäntilanteen muutoksissa esiintyviin riskeihin ja ylläpitää perheen hyvinvointia. Perhettä tuetaan heidän arjessaan ja autetaan perhettä löytämään omat voimavaransa. Ehkäisevä perhetyön asiakkaita ovat yleensä perheet, joissa odotetaan perheenlisäystä tai perheessä on alle kouluikäisiä lapsia. Myös vertaisryhmät on osa ehkäisevää perhetyötä. (Järvinen ym. 2007, 35.)

Kriisiperhetyötä tarjotaan, kun perhetilanne on kriisiytynyt tai perhettä on kohdannut äkillinen muutos esimerkiksi sairauden, onnettomuuden, kuolemantapausten tai taloudellisen tilanteen takia. Kriisityön tarkoitus on tukea perheen valmiutta käsitellä kriisiä. Perhetyö tukee perhettä sopeutumaan muuttuneeseen tilanteeseen ja auttaa perhettä pääsemään normaaliin arkeen ja toimintakykyiseen elämään. (Rönkkö & Rytönen 2010, 34.)

Korjaavaa perhetyötä tehdään silloin, kun perheellä on lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelun perhetyön tehtävänä on tukea ja kuntouttaa perheitä vaikeissa elämäntilanteissa, joissa lapsen huolenpito, tarpeet ja turvallisuus ovat uhattuina. (Sosiaaliportti 2011a.)

3.2 Lastensuojelun perhetyö

Lastensuojelulain mukaan (2010, 3§) lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa tehdään lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestetään avohuollon tukitoimia. Lastensuojelulaki (2007, 2§ ja 4§) velvoittaa lastensuojelua tukemaan vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja sekä tukitoimia. Lastensuojelun tehtävänä on myös pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan havaittuihin ongelmiin riittävän varhain.

Tullessaan lastensuojelun perhetyön asiakkaaksi perheestä on tehty lastensuojeluilmoitus, jonka takia sosiaalityöntekijä on selvittänyt perheen tilanteen ja päättänyt tukitoimien aloittamisesta (Rönkkö & Rytönen 2010, 32). Lastensuojelun asiakkaina perhe voidaan velvoittaa ottamaan perhetyötä vastaan (Järvinen ym. 2007, 44). Asiakasperhe on kuitenkin mukana päättämässä työskentelyn aloittamisesta, työskentelyjakson pituudesta, seurannasta ja arvioinnista (Sosiaaliportti 2011a).

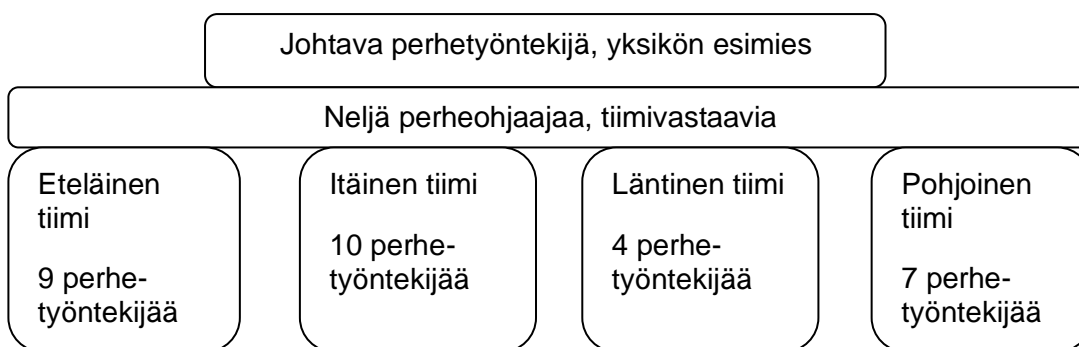
Lastensuojelun perhetyön tavoitteena on lapsiperheiden tukeminen ja kuntouttaminen vaikeissa elämäntilanteissa (Vilén ym. 2010, 32). Perheen taustalla saattaa olla päihteiden väärinkäyttöä, mielenterveysongelmia ja väkivaltaa. Tällöin perhetyön tarkoituksena voi olla arvioida huostaanoton tarvetta tai valmistella perhe huostaanottoon. (Hovi-Pulsa 2008, 117.) Lastensuojelun perhetyö voi myös olla jälkihuollonomaista tai lyhytkestoista tukea perheen toimintakyvyn palauttamiseksi. Perhe voidaan myös ohjata perhekuntoutukseen, jossa asutaan lastensuojelulaitoksen perhekuntoutusyksikössä ja työskennellään yhdes-

sä sovittujen tavoitteiden mukaisesti kuntoutusjakson ajan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 213.)

3.3 Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö

Organisaatio

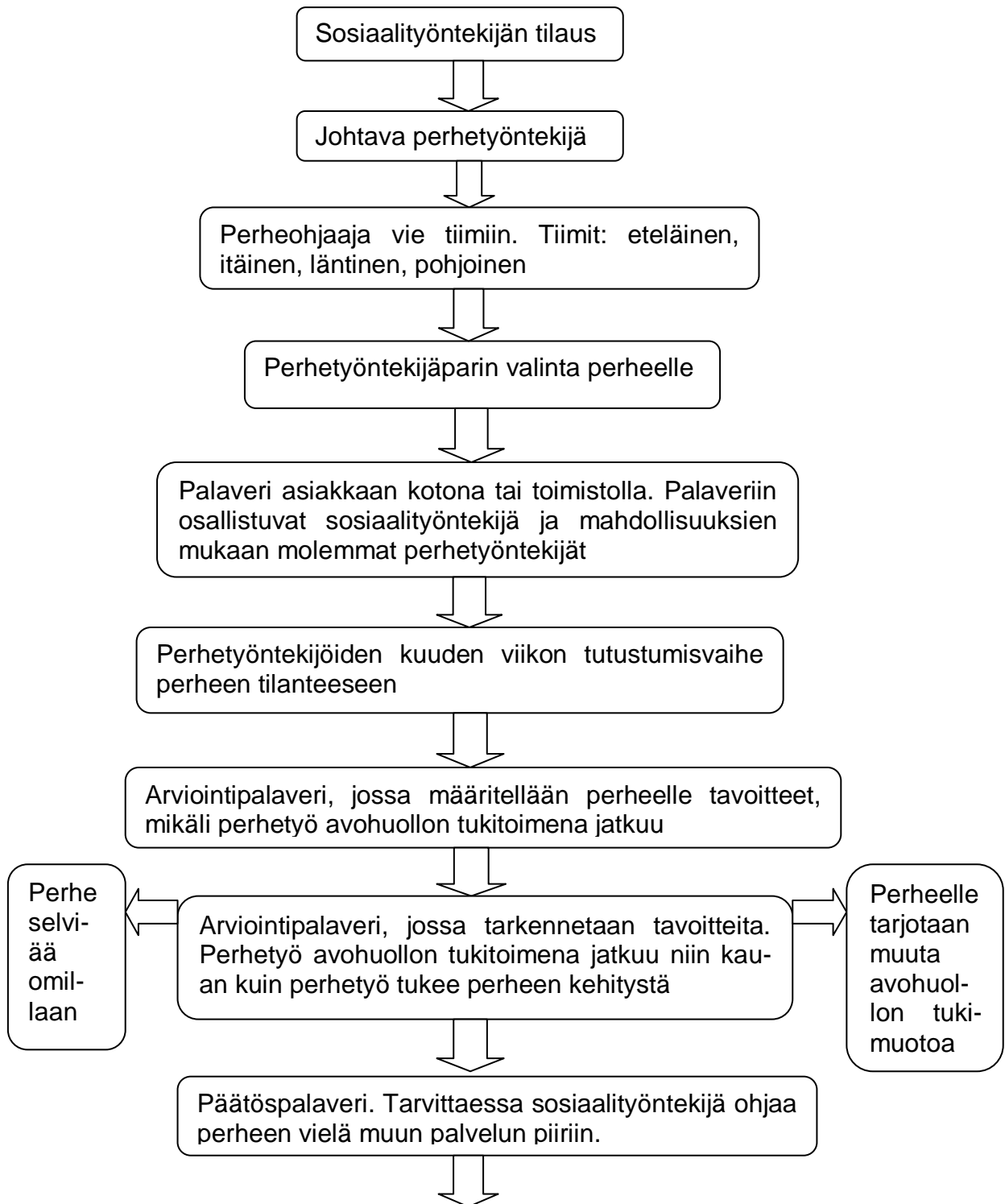
Lastensuojelun perhetyöyksikkö sijaitsee Turun kaupungin sosiaalikeskuksessa sosiaaliosaston avohuollon sosiaalityössä. Perhetyöyksikön henkilökunta koostuu 30 perhetyöntekijästä, neljästä perheohjaajasta ja johtavasta perhetyöntekijästä. Perhetyöyksikössä on neljä alueellista tiimiä, joista vastaavat perheohjaajat. (Metsäranta 2009, 18.)

Kuvio 1. Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikkö (mukaillen: Metsäranta 2009, 19).

Asiakasprosessit

Lastensuojelun perhetyön asiakasprosessi Turun kaupungissa alkaa joko asiakkaasta tehdystä lastensuojeluilmoituksesta tai asiakas varaa itse ajan sosiaalityöntekijälle. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä tekee perheestä arvion. Akuteissa perhetilanteissa sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijä voi arvioida perheen tilanteen niin, että perhetyö täytyy aloittaa välittömästi. Tällaisessa tilanteessa lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet, mutta kiireellisen huostaanoton kriteerit eivät täyty. Tällöin sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijä ja johtava perhetyöntekijä sopivat yhdessä perhetyön aloituksesta mahdollisimman nopeasti. (Metsäranta 2009, 22.)

Tuloksena on asiakasperhe, joka selviytyy itsenäisesti arkipäivistään.

Kuvio 2. Turun kaupungin lastensuojelun perhetyön asiakasprosessi (mukaillen: Metsäranta 2009, 24).

Perhetyö käynnistyy asiakasperheen, sosiaalityöntekijän sekä perhetyöntekijöiden yhteisellä tapaamisella, jossa selvitetään asiakasperheen tilannetta (Järvinen ym. 2007, 77). Samalla aloitetaan perhetyön kuuden viikon tutustumisvaihe, jonka aikana kartoitetaan perheen arkea oikeanlaisten tuki- ja palvelumuotojen löytämiseksi. Tutustumisvaiheen aikana selviää, onko perhetyö oikea tukimuoto perheelle ja tarvitaanko perheen tueksi muitakin tukimuotoja. (Virta & Metsäranta 2010, 7.)

Jos perhetyötä päätetään jatkaa, laaditaan yhdessä asiakasperheen kanssa työskentelysuunnitelma. Suunnitelmassa käy ilmi, miksi perhetyötä tehdään, mitkä ovat työskentelyn tavoitteet ja työskentelykeinot ja miten työskentelyä seurataan. (Sosiaaliportti 2011b.) Työskentelyn pohjana on aina asiakasperheen sitoutuminen sovittuihin tavoitteisiin (Maccelli & Hakala 2009).

Arviointi on tärkeä osa perhetyötä ja siitä on hyvä sopia perheen kanssa jo perhetyötä aloitettaessa. Arviointitapaamisissa tarkastellaan perheen toimintaa, suunnitelmien toteuttamisen vaikutusta ja vuorovaikutussuhdetta. Jos perheen tavoite on saavutettu, voidaan asettaa uusi tavoite tai päättää perhetyö. (Järvinen ym. 2007, 80.)

Perhetyö päättyy aina suunnitellusti asiakasperheen, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijän yhteiseen palaveriin. Palaverissa käydään läpi perhetyön päättymisen syy ja huolen sen hetkinen aste. Perhetyö päätetään, jos asiakasperhe pärjää omillaan tai jos perhetyö ei enää ole riittävä tai sopiva tukitoimi. (Sosiaaliportti 2011c.)

3.4 Maahanmuuttajaperheiden ongelmat lastensuojelullisesta näkökulmasta

Maahanmuuttajien osuus lastensuojelun asiakkaista on lisääntynyt viime vuosien aikana, koska maahanmuuttajia tulee yhä enemmän Suomeen. Lastensuojelu on usein vieras käsite maahanmuuttajille. Yhteisöllisissä kulttuureissa perheen ongelmat ratkaistaan perheen ja suvun avulla, joten viranomaisten puuttumista lasten kasvatukseen voi olla vaikea ymmärtää. Lapsikeskeinen lähestymistapa lastensuojelussa voi myös olla vieras ajatus maahanmuuttajavanhemmille. (Räty 2002, 174.)

Ruotsissa tehdyn maahanmuuttajien sopeutumista koskevan tutkimuksen mukaan maahanmuuttajalasten tasapainoisen kehityksen riskitekijöitä ovat vanhempien sopeutumisvaikeudet ja valtaväestöön verrattuna keskimäärin heikompi koulutustausta sekä suuremmat työttömyys- ja avioeroluvut. Maahanmuuttajaperheissä tehdään useammin virnaomaistoimenpiteitä kuin valtaväestön perheissä. (Ikäläinen ym. 2003, 13.) Suomessa suurin syy lasten huostaanottoon ja sijaishuoltoon on vanhempien ja huoltajien kyvyttömyys huolehtia lapsista. Sopeutuessaan uuteen kotimaahan maahanmuuttajavanhemmat kohtaavat erilaisia ongelmia, joiden takia voimat lastenkasvatukseen ei aina riitä. (Räty 2002, 174.)

Muuttaessaan Suomeen monet maahanmuuttajat huomaavat perhesuhteidensa kulttuurin muuttuvan. Aviomiehen ja vaimon roolit joutuvat usein muutoksen alle. Mies on tottunut perheenpäänä huolehtimaan perheen elatuksesta, mikä ei kuitenkaan Suomeen tultaessa aina onnistu. Suomessa syntyneet tai pienenä maahan saapuneet lapset omaksuvat suomalaisia käyttäytymismalleja ja kasvatuseriaatteita päiväkodissa, jotka ovat ristiriidassa vanhempien synnyinmaan kasvatuseriaatteiden kanssa. (Kanervo & Saarinen 2004, 20.)

Muuttaessaan vieraaseen maahan ja kulttuuriin vanhemman oma vanhemmuus ja kasvatuseriaatteet joutuvat muutokseen (Alitolppa-Niitamo 2005, 45). Vanhemmuus opitaan mallioppimisen kautta eli vanhemman kasvatuseriaatteiden ja hoivatapan vaikuttavat omilta vanhemmilta saatu kasvatuseriaatteet ja huolenpito (Kouvo & Silvén 2010, 112.) Näin ollen mallioppiminen sekä kulttuuri, jossa itse on kasvanut ja elänyt, muokkaa omaa vanhemmuutta (Novitsky 2005, 81).

Maahanmuuttajavanhemmat, etenkin pakolaiset, kokevat monenlaisia haasteita, joiden vuoksi toimiva vanhemmuuden rooli saattaa olla heiltä hukassa (League of Red Cross and Red Crescent societies 1991, 80; Söderling & Alitolppa-Niitamo 2005, 107). Maahanmuuttajavanhemmat kohtaavat uusia kasvatuseriaatteita, joista heillä ei ole aikaisempaa kokemusta ja joissa aiemmat roolimallit ja normit eivät välttämättä toimi (Haavikko & Bremer 2009, 25). Heli Hyvösen tutkimuksessa virolaisten naisten kokemuksista äitiydestä Suomessa nousi esiin naisten vaikeus tasapainoilla kahden eri kasvatuseriaatteen välillä (Hyvönen

2008, 212). Näiden asioiden vuoksi maahanmuuttajavanhempien vanhemmuutta tulisi erityisesti vahvistaa (Söderling & Alitolppa-Niitamo 2005, 107). Maahanmuuttajataustaisille lapsille, kuten kaikille lapsille, perhe on heidän tärkein kehitysympäristönsä ja tuki uudessa maassa (Angel & Hjern 1992, 69; Haavikko & Bremer 2009, 25). Näin ollen on myös lasten kannalta tärkeää, että heidän vanhempinsa vanhemmuutta tuetaan uudessa tilanteessa.

Lastensuojelun perhetyön tarkoituksen on tukea ja kuntouttaa perhettä niin, että se oppisi selviytymään ongelmistaan itsenäisesti. Tullessaan lastensuojelun perhetyön asiakkaaksi vanhemmilla on usein ongelmia lastenkasvatuksessa, joista he eivät selviydy itsenäisesti. Muutto vieraaseen maahan ja kulttuuriin tuo omaa problematiikkaansa perheen arkeen. Tämän vuoksi on tärkeää, ettei maahanmuuttajavanhempia jätetä yksin ongelmiensa kanssa, vaan että heitä tuetaan uudenaikaisessa kasvatusympäristössä.

4 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS JA SEN TUKEMINEN

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

John Bowlbyn (1907 – 1990) kiintymyssuhdeteorian tausta-ajatuksena on, että lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä aikuiseen, jotta hän voisi jäädä eloon. Vauva ei kykene hoitamaan itseään fyysisesti eikä hän kykene psyykkiseen itsesääätelyyn, joten selvitäkseen näistä tarpeistaan vauva tarvitsee turvallisen aikuisen hoivaamaan häntä. Toistuvasta hoivasta lapselle muodostuu turvallisuudentunne ja tämän takia hän kiintyy tai kiinnittyy häntä hoivaavaan aikuiseen. (Sinkkonen 2003, 93.) Kiintyminen tai kiinnittyminen tapahtuu vauvan ensimmäisten kuukausien aikana (Vilén ym. 2007, 87).

Kiintymyssuhde luo vauvalle perusturvallisuuden tunteen ja sen avulla vauva oppii käsittelemään vanhemmasta eroon joutumisen aiheuttamia tunteita. Perusturvallisuudentunne takaa myös sen, että vauva uskaltaa tutkia ympäristöään ja harjoittaa uusia taitoja. (Nurmi ym. 2006, 30.)

Vauvan ja häntä hoivaavan aikuisen välinen vuorovaikutus on merkityksellinen myös vauvan myöhäisemmälle kehitykselle ja ihmissuhteille. Kiintymyssuhde antaa lapselle kuvaa siitä, millainen hän on, millaisia muut ihmiset ovat ja miten ihmiset väliset suhteet toimivat. (Järvinen ym. 2007, 112.) Suhteen välityksellä tyydytetään vauvan fyysiset perustarpeet, kuten ravinnon ja lämmön tarve ja samalla lapsi oppii myös erilaisia tunteita, kuten iloa, pelkoa ja riemua (Stern 1982, 92). Kun vanhempi reagoi johdonmukaisesti lapsen viesteihin, lapsi oppii vähitellen tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Samalla lapsi tuntee, että on hyväksyttävää viestittää tunteistaan ja kokemuksistaan toisille ihmisille ja että lopputuloksena on myönteinen kokemus. (Lyytinen ym. 1995, 61.)

Kiintymyssuhdeteoriassa oleellista on myös se, että vauvan kokemukset vuorovaikutusympäristöstä muokkaavat hänen aivojaan sekä aivojen kykyä käsitellä ympäristön virikkeitä. Kiintymyssuhteita on erilaisia ja jokainen kiintymyssuhde muodostaa erilaisen muistijärjestelmän vauvan aivoihin. (Vilén ym. 2008, 35.) Kiintymyssuhde siis tukee ja mahdollistaa lapsen perusturvallisuuden tunnetta

sekä vireys- ja tunnetilojen säätelyn kehittymistä. Varhaisen vuorovaikutuksen avulla lapsen ympäristöön suuntautuva tutkimisen tarve ja oppimiskyky kehittyvät. (Rönkkö & Rytönen 2010, 128.)

4.2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys

Elämämme on monin tavoin sidoksissa muihin ihmisiin ja vuorovaikutus on olemassaolon peruselementtejä. Vastavuoroisuuden kautta ihminen voi peilata minuitaan ja sitä kautta oppia uutta itsestään ja muista. Tunne-elämä kehittyy ja tunteiden ulottuvuudet toteutuvat vain suhteessa toisiin ihmisiin. (Alijoki 1998, 14.) Vauva on heti syntymänsä jälkeen valmis vuorovaikutukseen katsekontaktin, vastavuoroisen ääntelyn sekä hymyn kautta (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 47). Kun vanhemmat kiinnostuvat vauvan ilmeistä ja eleistä ja vastaavat niihin, he selkeyttävät lapsen eleitä ja vahvistavat vauvan kommunikaatioita (Schulman 2007, 247).

Jotta lapsen vuorovaikutustaidot ja sosiaalisuus kehittyisivät myönteisesti varhaisina vuosina, on lapsella oltava vahva ja turvallinen tunnesuhde omiin vanhempiinsa (Alijoki 1998, 18). Vanhemman ja lapsen kiintymyssuhde on sitä parempi, mitä enemmän vanhempi ja lapsi ovat yhdessä. Fyysistä kontaktia on oltava paljon, koska sitä kautta vanhempi oppii vauvan vihjeet. (Aurela 1996, 5–6.) Vuorovaikutussuhde on hyvä, kun vanhempi ymmärtää vauvan ilmaisemat tunteet ja reagoi niihin (Salo & Tuomi 2008, 9).

Jos vanhempi ei vastaa vauvan tarpeisiin, vauva kokee epävarmuutta, pelkoa ja ahdistusta, koska hän tuntee jäävänsä yksin. Vauva reagoi tähän itkemällä äännekkäämmin, konttaamalla vanhemman perään ja tarttumalla tähän. Jos lapsen tarpeita ei tyydytetä tarpeeksi usein, lapsi alkaa ilmaista läheisyyden tarpeensa joko tukahduttamalla tai voimistamalla. (Silvén & Kouvo 2010, 73.) Lapsi oppii helposti tulemaan toimeen tyydyttämättömien tarpeidensa kanssa, mutta tällöin hän menettää luottamuksensa vanhempaansa ja samalla kaikkiin aikuisiin. Tyydyttämättömien tarpeidensa kautta lapsi oppii myös väheksymään omia tunteitaan. (Aurela 1996, 5.)

Vauva oppii vastavuoroisen varhaisen keskustelun kautta olemaan yhteydessä muihin ihmisiin. Jos keskustelu on vääristynyt tai se puuttuu kokonaan, vauva saattaa vetäytyä vuorovaikutuksesta. Varhainen vuorovaikutus vaikuttaa lapsen katsekontaktin kehittymiseen, vuorovaikutukselliseen kehitykseen sekä motoriikkaan. Kun vanhempi keskustelee vauvansa kanssa sylissä, hoitopöydällä tai lattialla, vauva oppii kehonsa rajoja, tasapainoa ja uusia liikkeitä. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 64.)

Fyysisen kontaktin tärkeys varhaisessa vuorovaikutuksessa

Vastasyntyneen sisäisen maailman ja ulkoisen maailman rajan muodostaa hänen oma ihonsa. Aluksi vauva ei tiedä olevansa erillinen olio. Ihokontakti ja ihon kautta saatavat aistimukset auttavat lasta ymmärtämään itsensä erillisenä olentona. (Alijoki 1998, 47.) Kosketus on vauvan ensimmäinen kieli ja kosketuksen avulla vauva oppii kommunikoimaan kehonsa kautta (Brazelton & Cramer 1991, 61; Walker 2000, 8). Vauva käyttää kehoaan ja liikkeitään viestimiseen ja ottaa vuorostaan kehonsa ja ihonsa kautta viestejä vastaan (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 47). Tapa, jolla vauvaa kosketetaan, viestii hänelle, millainen hän on ja siitä rakentuu vauvalle joko myönteinen tai kielteinen minäkuva (Kuusisto ym. 1987, 3). Kosketus parantaa vauvan ja vanhemman suhdetta ja sitä kautta kehittää vauvan itsearvostusta ja sosiaalisuutta (Heath & Bainbridge 2000, 12).

Fyysinen läheisyys vaikuttaa lapseen rauhoittavasti. Kun vauva saa tarpeeksi hoivaa ja läheisyyttä vanhemmaltaan, hän kokee maailman ja häntä hoivaavat ihmiset turvallisina. Tällöin lapsen on helppo myös tutkia ympärillä olevaa maailmaa, sillä hän voi luottaa siihen, että vanhemman luokse voi aina palata. (Schön 2010, 28.) Vauvan ja vanhemman välinen turvallinen suhde auttaa myös vauvaa keksimään itse tapoja, joilla rauhoittaa itsensä, kuten peukalon imeminen ja silmien hierominen (Epple & Carpenter 2010, 10, 60).

Runsas fyysinen kontakti on tärkeää myös vanhemman kannalta, koska sitä kautta vanhempi oppii ymmärtämään vauvan tunnetiloja tämän vihjeiden, kuten ääntelyn ja liikkeen, perusteella (Aurela 1996, 5; Epple & Carpenter 2010,10).

Vuorovaikutussuhde muuttuu sitä vahvemmaksi, mitä paremmin vanhempi ymmärtää vauvan ilmaisemat tunteet ja osaa reagoida niihin (Salo & Tuomi 2008, 9). Kun vanhempi osaa aistia herkästi vauvansa reaktiot, hän myös tuntee olonsa varmemmaksi vanhemman roolissa (Heath & Bainbridge 2000, 12).

Leikki ja yhdessä tekeminen vuorovaikutuksen tukena

Ihmisellä on ominainen tarve olla yhteydessä toisten ihmisten kanssa (Jernberg & Booth 2003, 55). Lapsi tarvitsee suoraa vuorovaikutusta aikuiseen kehittyäkseen ihmisenä (Alijoki 1998, 11). Kun lapsen ja vanhemman vuoropuhelu on tasapainoista, lapsi oppii ilmaisemaan erilaisia tunteitaan sekä kestämään pettymyksen tunteita (Schulman 2007, 252). Vastavuoroisen suhteen kannalta on tärkeää, ettei lapsen ja vanhemman yhdessäolon sisältö perustu jonkinlaiseen tekniseen välineeseen, kuten televisioon. Välineen kautta tapahtuva vuorovaikutus on vähäistä ja aloitteet vuorovaikutukseen tulevat välineen kautta. Vanhempien tulisi tarjota lapsilleen suoraa vuorovaikutusta leikkien, lorujen, liikunnan ja satujen kautta. Esimerkiksi lukemalla lapselle lapsi kokee läheisyyttä ja vanhemman välittämistä. Vanhempi ja lapsi kokevat yhdessä jaetun kokemuksen ilon ja heidän välinen myönteinen vuorovaikutus lisääntyy. (Alijoki 1998, 11.)

Vastavuoroinen ilahtuminen ja ilahduttaminen kehittävät lapsen leikkiä. Vauvan ensimmäisiä leikkivälineitä ovat oma ja vanhemman keho: omien varpaiden löytyminen, käsien taputtelu ja vuorottain jokeltelu antavat uusia, leikkilisiä kokemuksia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 130.) Vaikka ensimmäiset leikkituokioiden lyhyitä ja ne tapahtuvat usein muiden toimintojen lomassa, niiden osuus vauvan päivittäisistä kokemuksista on huomattava (Stern 1982, 99). Näiden ensimmäisten leikkituokioiden kautta vauva ja vanhempi oppivat tuntemaan toisiaan enemmän (Brazelton & Cramer 1991, 126).

Aikuisen ja lapsen välinen yhteinen leikki tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Lapsi saa kokemuksia vuorovaikutuksen perusteista, kun hänen kanssaan leikitään, lauletaan ja lorutellaan sekä kun häntä kosketaan toiminnan ohessa. Lapsen ja vanhemman yhteinen maailma syntyy vuorovaikutuksen

avulla. (Vilén ym. 2007, 160.) Leikin avulla lapsi oppii säännönmukaisuutta sekä tarkkaillessaan aikuisen ilmeitä ja äänenpainoja lapsi oppii ennakoimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. Lapsen puheen oppiminenkin kehittyy, kun yhteistä toimintaa sanoitetaan (Vilén ym. 2007, 160). Esimerkiksi nimeämällä yhdessä esi-
neitä, tapahtumia, ajatuksia, tunteita ja ympäristöä lapsi oppii omaa äidinkieltään (Alijoki 1998, 10).

4.3 Kulttuurierot varhaisessa vuorovaikutuksessa

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen erot eri kulttuureissa näkyvät usein siinä, miten paljon lapselta odotetaan itsenäisyyttä ja riippuvaisuutta. Kulttuurin tuomat uskomukset lapsen kehityksestä ja sosialisatiosta vaikuttavat siihen, miten vanhemmat kasvattavat lapsiaan ja mitä lapsilta odotetaan. (Alitolppa-Niitamo 1993, 88, 91.) Kulttuuri vaikuttaa tapaan, miten vanhempi on vuorovaikutuksessa lapseensa hoiva- ja leikkituokioissa (Silvén 2010, 11). Näiden tuokioiden aikana lapsi oppii vuorovaikutustapoja vanhemmiltaan ensimmäisten elinvuosiensa aikana (Alijoki 1998, 17).

Länsimaisissa kulttuureissa arvostetaan itsenäisyyttä, vapautta ja yksilöllisiä saavutuksia. Lapset opetetaan itsenäisiksi ja heitä kannustetaan omiin valintoihinsa. (Alitolppa-Niitamo 1993, 91, 121.) Länsimaisissa kulttuureissa vuorovaikutus vauvan kanssa tapahtuu usein kasvokkain (Feldman ym. 2006, Haapakosken & Silvénin 2010, 101 mukaan). Vanhemmat asettuvat kasvotusten vauvan kanssa, ottavat katsekontaktin ja juttelevat vauvalle. Usein vanhempi myös ohjaa vauvan huomiota ympäristön tutkimiseen esimerkiksi leluja näyttämällä. (Haapakoski & Silvén 2010, 101.)

Yhteisöllisyyttä korostavissa kulttuureissa, kuten Aasian ja Afrikan maissa, arvostetaan yksilön riippuvuutta yhteisöstä ja auktoriteettien kunnioittamista. Lapset kasvatetaan kunnioittamaan ja tottelemaan vanhempiaan. Lapsia pidetään tavallisesti sylissä kasvot pois päin vanhemmasta, jolloin lapsi näkee muut ihmiset ja ympäröivän maailman. Tässä asennossa lasta on helpompi kannustaa sosiaalisen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa. (Haapakoski & Silvén 2010, 101.)

Perhe on lapsen tärkein kehitysympäristö ja lapsi oppii vuorovaikutuksen tavat vanhempiensa kanssa. Eri kulttuureissa vuorovaikutus tapahtuu eri tavoin, mutta lapsen kehityksen kannalta on tärkeintä, että vanhempi on yhteydessä lapseensa niin katseen, puheen kuin kosketuksenkin kautta. Näin varmistetaan lapsen kehitys tasapainoiseksi ja itsevarmaksi ihmiseksi.

5 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

5.1 Tausta

Maahanmuuttajavanhemman ja lapsen varhaista vuorovaikutusta tukeva menetelmäopas opinnäytetyönä lähti liikkeelle omasta kiinnostuksestani maahanmuuttaja- ja perhetyötä kohtaan. Tiedustelin tarvetta tutkimukseen tai kehittämishankkeeseen Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöstä. Johtava perhetyöntekijä esitti tarpeen menetelmäoppaalle, joka kehitettäisiin tukemaan perhetyöntekijöiden työskentelyä maahanmuuttajaperheiden kanssa.

Ensimmäisellä tapaamiskerrallani johtavan perhetyöntekijän sekä eteläisen ja pohjoisen yksikön perheohjaajien kanssa aiheeksi muotoutui menetelmäopas, joka auttaa perhetyöntekijöitä tukemaan maahanmuuttajavanhemman ja hänen alle kouluikäisen lapsensa vuorovaikutusta. Perheohjaajat kertoivat joillakin maahanmuuttajavanhemmilla olevan vaikeuksia ottaa kontaktia ja olla vuorovaikutuksessa pienen lapsensa kanssa, joten vuorovaikutuksen tukemiseen kaivattiin keinoja työntekijöiden puolelta. Perheohjaajista myös tuntui, ettei maahanmuuttajavanhemmilla ole tarpeeksi tietoa varhaisen vuorovaikutuksen tärkeydestä, joten menetelmäoppaassa olisi myös teoriaa, jota työntekijä voi käydä yhdessä asiakkaan kanssa läpi. Opinnäytetyö muodostui siis toiminnalliseksi, koska toimeksiantona oli kehittää tuotos (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9).

5.2 Toimintaympäristö ja toimijat

Toteutin hankkeen Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikössä ja siellä erityisesti alle kouluikäisten maahanmuuttajalasten perheisiin liittyen. Lastensuojelun perhetyöyksikkö sijaitsee Turun kaupungin sosiaalikeskuksessa sosiaaliosaston avohuollon sosiaalityössä. Perhetyöyksikön henkilökunta koostuu 30 perhetyöntekijästä, neljästä perheohjaajasta ja johtavasta perhetyöntekijästä. Perhetyöyksikössä on neljä alueellista tiimiä, joista vastaavat perheohjaajat. (Metsäranta 2009, 18.)

Lastensuojelun perhetyöyksikön tekemä perhetyö on lastensuojelun avohuollon tukitoimi, joka perustuu lastensuojelulakiin. Lastensuojelun perhetyö on luonteeltaan tavoitteellista muutostyötä, jossa työskennellään perheen omien voimavarojen mukaan. Työkenttänä on koko perhe, vanhempien ja lasten kanssa työskennellään sekä yhdessä että erikseen. Perhetyön asiakkailta on ongelmia muun muassa arjen hallinnassa, vanhemmuudessa, toimeentulossa ja taloushallinnassa sekä vuorovaikutustaidoissa. (Virta & Metsäranta 2010, 1.) Perhetyöntekijät käyvät asiakasperheiden kotona ja antavat apua muun muassa keskustelemalla, ohjaamalla, siivoamalla ja auttamalla käytännön asioissa, kuten hakemusten täyttämässä.

Yhteistyökumppanin puolelta tuotosta työsti kanssani ohjaajani, perhetyöntekijä itäisen tiimin alueelta. Ohjaajallani on paljon kokemusta työskentelystä maahanmuuttajaperheiden kanssa, joten hänet nimettiin ohjaamaan työtäni. Toinen merkittävä yhteistyöhenkilö oli pohjoisen tiimin perheohjaaja, joka syksyn harjoitteluni aikana toimi myös lastensuojelun perhetyöyksikön johtavan perhetyöntekijän sijaisena.

5.3 Kehittämishankkeen tavoitteet

Hankeeni kehittämistehtävä oli kehittää menetelmäopas, joka auttaa perhetyöntekijöitä tukemaan maahanmuuttajavanhemman ja tämän alle kouluikäisen lapsen vuorovaikutusta. Menetelmäopas on apuväline, jonka avulla työntekijät saavat maahanmuuttajavanhemmat olemaan enemmän vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Menetelmäopas sisältää käyttöohjeet menetelmiin sekä teoriaa ja tietoa siitä, millä tavalla kukin menetelmä tukee vuorovaikutusta. Ideana on, että menetelmäopas on perhetyöntekijän työväline. Perhetyöntekijä ohjaa asiakasta käyttämään menetelmiä sekä kertoo vuorovaikutusta tukevien tehtävien hyödyllisyydestä.

Kehittämishankkeen tavoitteina on, että ohjattujen menetelmien kautta maahanmuuttajavanhemmat oppivat, miten pienen lapsen kanssa voi olla vuorovaikutuksessa. Menetelmien vaikutuksien kautta vanhemmat myös ymmärtävät varhaisen vuorovaikutuksen tärkeyden.

6 KEHITTÄMISHANKKEEN KUVAUS

6.1 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

Tutkimuksellinen selvitys kuuluu toiminnallisen opinnäytetyön tuotteen toteutus-tapaan. Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan haastatella asiantuntijoita tiedonkeruuta varten. Jos kerää tietoa toiminnallista osuutta varten, riittää usein jo suuntaa antava tieto. (Vilkka & Airaksinen 2003, 56, 58.) Koska kehittämistehtäväni oli luoda menetelmäopas perhetyöntekijöille, näin parhaaksi menetelmäksi haastatella työntekijöitä siitä, mitä he toivoisivat oppaan sisältävän.

Haastattelin yhteensä neljää perhetyöntekijää. Haastattelumetodina käytin strukturoimatonta haastattelua, koska en nähnyt tarpeelliseksi käyttää valmiita kysymyslomakkeita. Strukturoimaton haastattelu on lähinnä vapaata keskustelua, jossa haastattelun molemmat osapuolet voivat tuoda näkemyksiään keskusteluun ja näin ohjata keskustelun suuntaa (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11). Haastattelun tarkoituksena on kuitenkin koota tietoa ja jokaisella kysymyksellä on tarkoituksensa (Lantz 1993, 12). Koin parhaaksi tavaksi kerätä tietoa haastateltavilta perhetyöntekijöiltä keskustelemalla vapaasti heidän kanssaan työpäivän aikana. Vapaamuotoisessa keskustelussa työntekijät pystyivät pohtimaan vuorovaikutuksessa ilmeneviä ongelmia sekä tuomaan omia ideoita ja toiveita siitä, miten vuorovaikutusta voisi tukea.

Haastattelujen lisäksi kävin arviointikeskusteluja ohjaajani kanssa yhteistyökumppanin puolelta viikoittain, jotta tuotos vastaisi yhteistyökumppanin tarvetta. Arviointikeskustelujen ansiosta ohjaajani pysyi ajan tasalla tuotokseni kehittelystä ja hän sai tuotua oman mielipiteensä ja ehdotuksensa esiin. Toikon ja Rantasen (2009, 82) mukaan kehittämistoimintaa suuntaavassa arviointiprosessissa tarkoituksena on kerätä tietoa ja materiaalia sekä arvioida niitä vaiheittain. Arvioinnin tarkoituksena on organisoida kehittämistoimintaa ja perustella toteutusta.

Oikeanlaisten menetelmien keräämiseksi tein myös havaintoja kotikäynneillä ja avoimessa perheryhmässä maahanmuuttajavanhempien ja heidän lastensa välisestä vuorovaikutuksesta. Havainnointi sopii erinomaisesti vuorovaikutuksen

tutkimiseen, koska vuorovaikutusta on vaikea ennakoida ja se muuttuu nopeasti (Hirsjärvi ym. 2009, 213). Koska osallistuin tutkimuskohteiden elämään ja minulla oli sosiaalisia suhteita heidän kanssaan, oli havainnointi Grönforsin (1982, 97) mukaan luonteeltaan osallistuvaa havainnointia. Vilkan (2005, 125) mukaan havainnointia ei kannata lähteä tekemään ilman havainnointirunkoa, jossa on lueteltu havainnoitavat kohteet. Itse käytin Kallandin ja Maliniemi-Piispasen (1999) havainnointirunkoa konkretisoimaan asioita, joita tulee havainnoida lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa ennen tukitoimien päättämistä. Kiinnitin huomiota muun muassa siihen, miten vanhempi reagoi lapsen viesteihin, ottaako vanhempi fyysistä kontaktia lapseen ja miten lapsi siihen reagoi, ottaako vanhempi katsekontaktia lapseen ja vastaako lapsi siihen sekä miten lapsi ja vanhempi jakavat tunteita, esimerkiksi äänen ja hymyn kautta. Havainnointirunko löytyy Liitteen 1 alkupuolelta.

6.2 Dokumentointi

Opinnäytetyöprosessini aikana kirjoitin ohjaajani kanssa käydyt noin viikoittaiset keskustelut muistioiksi ja niitä kerääntyi yhteensä yhdeksän kappaletta. Repo ja Nuutinen ohjeistavat, että muistioiden ei tarvitse olla muodollisia, jos keskustelutkin ovat vapaamuotoisia. Muistioista on kuitenkin tultava ilmi, mitä keskusteluissa on käsitelty, mitä on päätetty ja milloin, sekä ketkä ovat olleet paikalla. (Repo & Nuutinen 2005, 225.) Tekemäni muistiot ovat hyvin tiiviitä, mutta niistä näkee selkeästi edellä mainitut asiat. Muistioiden sisältämät asiat löytyvät Kuviosta 4.

Tekemistäni työntekijöiden haastatteluista kirjoitin pääkohdat muistiin. Haastattelut olivat keskustelunomaisia ja työntekijöiden puheissa esiintyivät samat asiat. Tämän takia en tehnyt muistiinpanoja sanasta sanaan, vaan kirjoitin vain toiveet oppaasta muistiin. Työntekijöiden haastatteluista olen kertonut kappaleessa Kehittämishankkeen eteneminen.

Kevään aikana tekemistäni vuorovaikutushavainnoista kirjoitin muistiinpanot (LIITE 3). Tein havaintoja sekä kotikäynneillä maahanmuuttajaperheissä että avoimessa perheryhmässä, jossa oli maahanmuuttajaäitejä asiakkaina. Koska

maahanmuuttajaperheitä oli vain vähän asiakkaina, sain tehtyä seitsemän havainnointimuistiota. Muistioista käy ilmi, mihin olen kiinnittänyt huomiota lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Muistioiden tarkoituksena oli tukea menetelmien valintaa. Tarkkaa analysointia en muistioista tehnyt, koska toiminnallisessa opinnäytetyössä se ei ole välttämätöntä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57). Teen kuitenkin yhteenvetoa muistioiden sisällöistä Kehittämishankkeen eteneminen – kappaleessa.

Pidin myös opinnäytetyöstä päiväkirjaa, johon kirjasin omia pohdintojani ja ideoitani. Samaan yhteyteen kirjoitin päätökset, jotka olin yhdessä ohjaajani kanssa tehnyt kyseisen idean kohdalla. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 45) suosittelevat tutkimuspäiväkirjan pitämistä, koska se auttaa seuraamaan ja hahmottamaan prosessin kulkua.

6.3 Kehittämishankkeen eteneminen

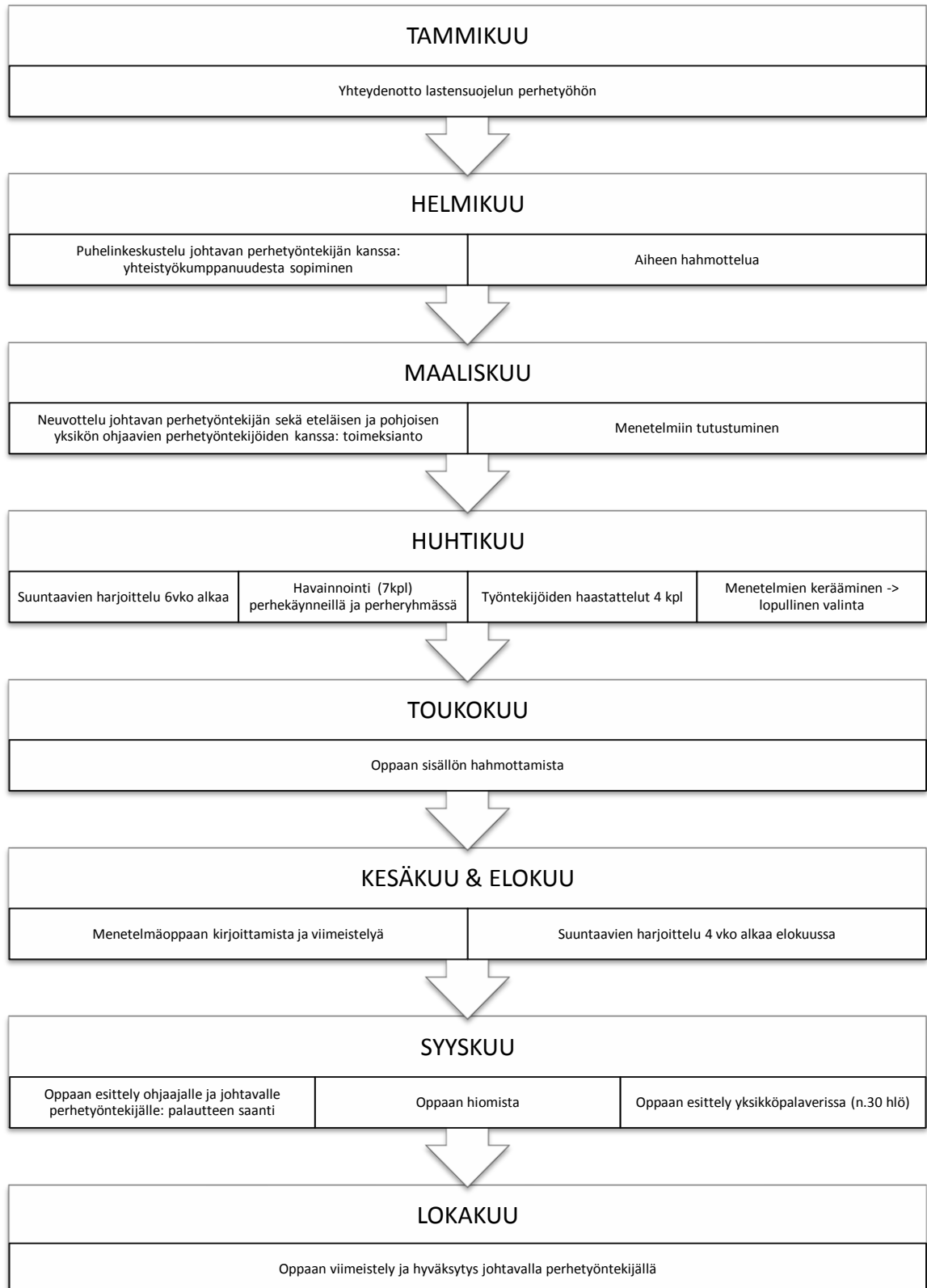
Kehittämishankkeeni lähti liikkeelle tammikuussa 2011, kun aloin ideoida opinnäytetyöni aihetta koulun ensimmäisessä opinnäytetyöseminaarissa. Minulle oli alusta alkaen selvää, että mielekäs aihe liittyisi maahanmuuttajiin ja alle kouluikäisiin lapsiin. Koska perhetyö kiinnosti minua, otin yhteyttä Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikön johtavaan perhetyöntekijään. Tiedustelin tarvetta tutkimukselle tai kehittämistoiminnalle maahanmuuttajatoiminnassa lastensuojelun perhetyössä ja johtava perhetyöntekijä nosti esiin tarpeen jonkinlaiselle oppaalle. Sovimme molemmat mieltivämme tahoillamme sopivia aiheita ja palaisimme asiaan helmikuun alussa.

Helmikuussa oli yhteydessä puhelimitse lastensuojelun perhetyön johtavaan perhetyöntekijään. Päätösharjoittelupaikakseni varmistui Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikkö ja sain mahdollisuuden tehdä myös opinnäytetyöni siellä. Toiveenani oli tehdä opinnäytetyöni liittyen maahanmuuttajiin sekä alle kouluikäisiin lapsiin. Lastensuojelun perhetyöyksikössä nousikin tarve konkreettiselle menetelmäoppaalle, jolla tuettaisiin työskentelyä maahanmuuttajavanhempien ja heidän lastensa kanssa.

Maaliskuussa tapasin lastensuojelun perhetyöyksikön johtavan perhetyöntekijän sekä eteläisen ja pohjoisen yksikön ohjaavat perhetyöntekijät. Keskustelimme aiheista, joissa työntekijät näkivät maahanmuuttajavanhemmilla olevan vaikeuksia. Esiin nousivat muun muassa tiedon tarve lastenhoidossa ja kodinhoidossa, kulttuurierot sekä kielimuuri. Alle kouluikäisten lasten perheissä suurimmaksi ongelmaksi perhetyöntekijät kokivat kuitenkin vuorovaikutuksen. Opas rajattiin koskemaan maahanmuuttajavanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta. Saatuani selkeän rajauksen työlleni aloin tutustua erilaisiin vuorovaikutusta tukeviin työmenetelmiin.

Huhtikuussa aloitin työharjoittelun lastensuojelun perhetyössä. Kotikäynneillä tein omia havaintojani maahanmuuttajavanhempien ja heidän lastensa välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta. Kotikäyntien lisäksi tein havaintoja avoimessa perheryhmässä, jossa asiakkaina oli vain maahanmuuttajia. Sain tehtyä havaintoja ainoastaan maahanmuuttajaäideistä, koska yksikään isä ei käynyt ryhmässä tai ollut kotikäynneillämme paikalla.

Havaintoja tehdessäni huomasin, että maahanmuuttajaäidit ottavat hyvin vähän katsekontaktia lapsiinsa. Jotkut lapset selvästi hakivat katseyhteyttä äitiinsä ilmeilemällä ja pelleilemällä näiden kasvojen edessä, mutta äidit eivät useinkaan yhtyneet leikkiin mukaan. Äidit eivät pitäneet lapsiaan paljoa sylissä. Jos lapsi itki tai loukkasi, jokainen äiti kyllä lohdutti syliin ottamalla. Jos lapsi leikkinsä lomassa pyysi päästä äidin syliin, useimmat äidit torjuivat tämän pyynnön. Fyysistä kontaktia oli vähän äitien ja lasten välillä. Äidit osallistuivat lastensa leikkiin hyvin vähän. Perheryhmässä äidit istuivat enimmäkseen sohvilla ja lapset leikkivät keskenään lattialla. Äidit esimerkiksi keinuttivat lapsiaan keinuhevosessa, jos lapset siihen istuivat, mutta keskittyivät kuitenkin keskustelemaan lähinnä toisille aikuisille. Myös rajojen asettaminen tuntui olevan vaikeaa joillekin äideille. Lapsia saatettiin välillä komentaa, mutta rajojen asettaminen ei ollut johdonmukaista. Kertoessaan omasta lapsestaan työntekijöille, jokainen äiti puhui lämpimästi ja hymyillen.

Kuvio 3. Kehittämishankkeen eteneminen kuukausittain.

Huhtikuussa tein myös neljän työntekijän haastattelut. Haastatteluissa kysyin, millaisia ongelmia he näkivät maahanmuuttajaperheiden vuorovaikutuksessa ja millaisia keinoja he kaipasivat vuorovaikutuksen tukemiseen. Työntekijät toivoivat konkreettisia menetelmiä, joissa ei tarvittaisi juuri mitään välineitä. Työntekijät perustelivat tätä sillä, että lastensuojelun perheistä ei aina löydy leluja, kirjoja tai muita leikkikaluiksi sopivia tavaroita. Lisäksi työntekijät toivoivat, että menetelmät olisivat sen verran yksinkertaisia, että opittuaan ne vanhemmat voisivat jatkaa niitä itsenäisesti lastensa kanssa. Menetelmien lisäksi oppaaseen toivottiin teoriaa siitä, millä tavalla lapsi on vuorovaikutuksessa tietyllä ikäkaudella. Varhaisen vuorovaikutuksen lisäksi yksi työntekijä näki joissakin maahanmuuttajaperheissä ongelmaksi sen, että vanhemmat eivät aina tiedä, minkä ikäisenä lapsen kuuluisi osata tiettyjä asioita. Esimerkiksi lapsilla pidetään vaippoja kauan eikä heitä opeteta potalle niin nuorena kuin kantaväestö lapset keskimääräisesti. Tätä varten toivottiin lapsen psykologisen kehityksen vaiheista tietoa oppaaseen.

Haastattelujen jälkeen aloin kerätä tietoa erilaisista vuorovaikutusta tukevista menetelmistä. Esittelin löytämäni menetelmät ohjaajalleni ja kävimme niitä yhdessä läpi. Siihen asti tekemieni havaintojeni perusteella maahanmuuttajavanhemmat ottivat melko vähän fyysistä kontaktia lapsiinsa. Tämän takia päätimme ottaa menetelmiksi vauvahieronnan sekä vuorovaikutustanssin, koska näissä menetelmissä olennainen osa vuorovaikutusta on kosketus. Kosketus lisää vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta (Heath & Bainbridge 2000, 12), sillä vauva kommunikoi ulkomaailmalle kehonsa kautta (Walker 2000, 8). Menetelmät sopivat maahanmuuttajavanhempien ohjaamiseen hyvin, koska niissä käytetään kehoa vuorovaikutuksen välineenä. Työntekijöiden on helpompi ohjata maahanmuuttajavanhempia, kun he voivat näyttää mallia tekemällä liikkeitä itse. Menetelmät ovat myös sellaisia, joita vanhemmat voivat jatkaa itsenäisesti lapsensa kanssa, jolloin varhainen vuorovaikutus tulee osaksi perheen arkea.

Kolmanneksi menetelmäksi päätimme ottaa vuorovaikutusporkkanat, koska porkkanakorttien tehtävät luovat leikkilisen tuokion lapsen ja vanhemman välille. Havainnoimillani maahanmuuttajavanhemmilla ei ollut tapana leikkiä ja sitä

kautta olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Vilénin ym. mukaan vanhemman ja lapsen välinen leikki on tärkeää lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Leikin, laulun ja loruttelun avulla lapsi oppii vuorovaikutuksen perusteita. (Vilén ym. 2007, 160.) Porkkanakorttien selkeiden ja lyhyiden toimintaohjeiden vuoksi menetelmä sopii maahanmuuttajavanhemmille. Konkreettisen tekemisen kautta vanhemmat oppivat leikittämään lastaan.

Päädyimme rajaamaan menetelmäoppaan vuorovaikutusporkkanoihin, vuorovaikutustanssiin sekä vauvahierontaan, koska ne kattavat laaja-alaisesti vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen eri muodot. Työntekijätkin toivoivat oppaan olevan tiivis ja konkreettinen paketti, jotta menetelmien opettelu tuntuisi mielekkäältä.

Hankkeen aikana kävin viikoittaisia keskusteluja ohjaajani kanssa menetelmäoppaan kehittämisestä. Toukokuussa keskustelimme siitä, tulisiko oppaan sisältää lapsen psykologiset kehitysvaiheet sekä kertoa, miten lapsi on vuorovaikutuksessa tiettyinä ikäkausina, mutta päädyimme lopulta rajaamaan nämä asiat oppaasta pois. Mietimme myös, tulisiko oppaassa käsitellä rajojen asettamista lapsille. Joiltain maahanmuuttajaäideiltä tämä tuntui olevan hukassa, mutta lopulta päädyimme jättämään tämänkin aiheen pois oppaasta. Menetelmäopas olisi tiiviimpi ja johdonmukaisempi, kun se liittyisi puhtaasti vuorovaikutukseen ja sen tukemiseen. Ohjaajani ja toinen perhetyöntekijä myös tunsivat, että lasten psykologiset kehitysvaiheet ja vuorovaikutuksen vaiheet ovat jo tuttua asiaa työntekijöille. Ohjaajani koki hyödylliseksi Kallandin ja Maliniemi-Piispasen (1999) havainnointirungon, jota olin käyttänyt omia havaintoja tehdessäni, joten lisäsin sen oppaaseen työntekijöiden avuksi. Haastattelin työntekijöitä vielä menetelmäoppaan ulkoasusta ja sain toiveen tehdä siitä A5-kokoisen kovakantisen kirjasen, jotta se olisi kestävä ja helppo kantaa mukana.

Kesäkuussa keräsin tietoa menetelmistä ja kirjoitin oppaan tekstiosuutta. Hahmottelin myös oppaan rakennetta ja ulkoasua. Loppukeväästä olin huomannut, että lastensuojelun perhetyössä oli jo ohjeita vauvahierontaa. Tämän vuoksi aloin miettiä erilaista näkökulmaa tähän menetelmään. Löysin ohjeita vauvahierontaan jokapäiväisten rutiinien ohessa ja ajattelin tämän tuovan jotain uut-

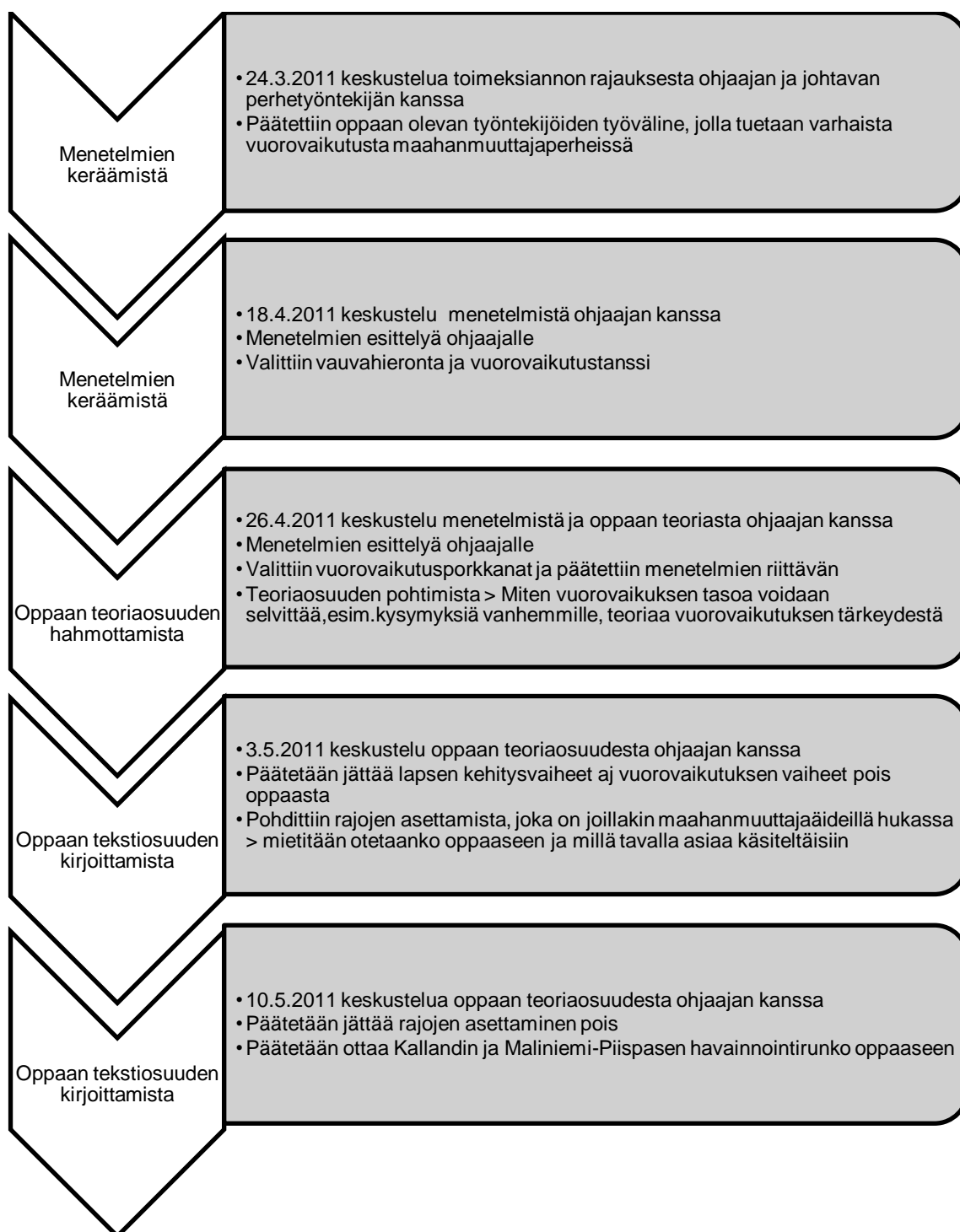
ta kyseiseen menetelmään. Pohdin myös tämän toimivan ehkä paremmin lastensuojelun asiakasperheissä, koska heidän arkensa on usein tasapainotonta, ja aikaa ja voimia pitkään vauvahierontaan ei välttämättä löydy. Otin yhteyttä ohjaajani asian tiimoilta ja hän näki tämän näkökulman toimivaksi ideaksi.

Elokuussa keskityin tuotoksen tekemiseen. Kirjoitin menetelmäoppaan tekstiosuuden valmiiksi ja askartelin vuorovaikutusporkkanat. Vuorovaikutusporkkanoita tehdessäni otin huomioon työntekijöiden toiveet siitä, että erikoisia välineitä ei tarvittaisi menetelmissä. Tämän takia karsin osan vuorovaikutusporkkanoiden alkuperäisistä tehtävistä ja keksin itse uusia.

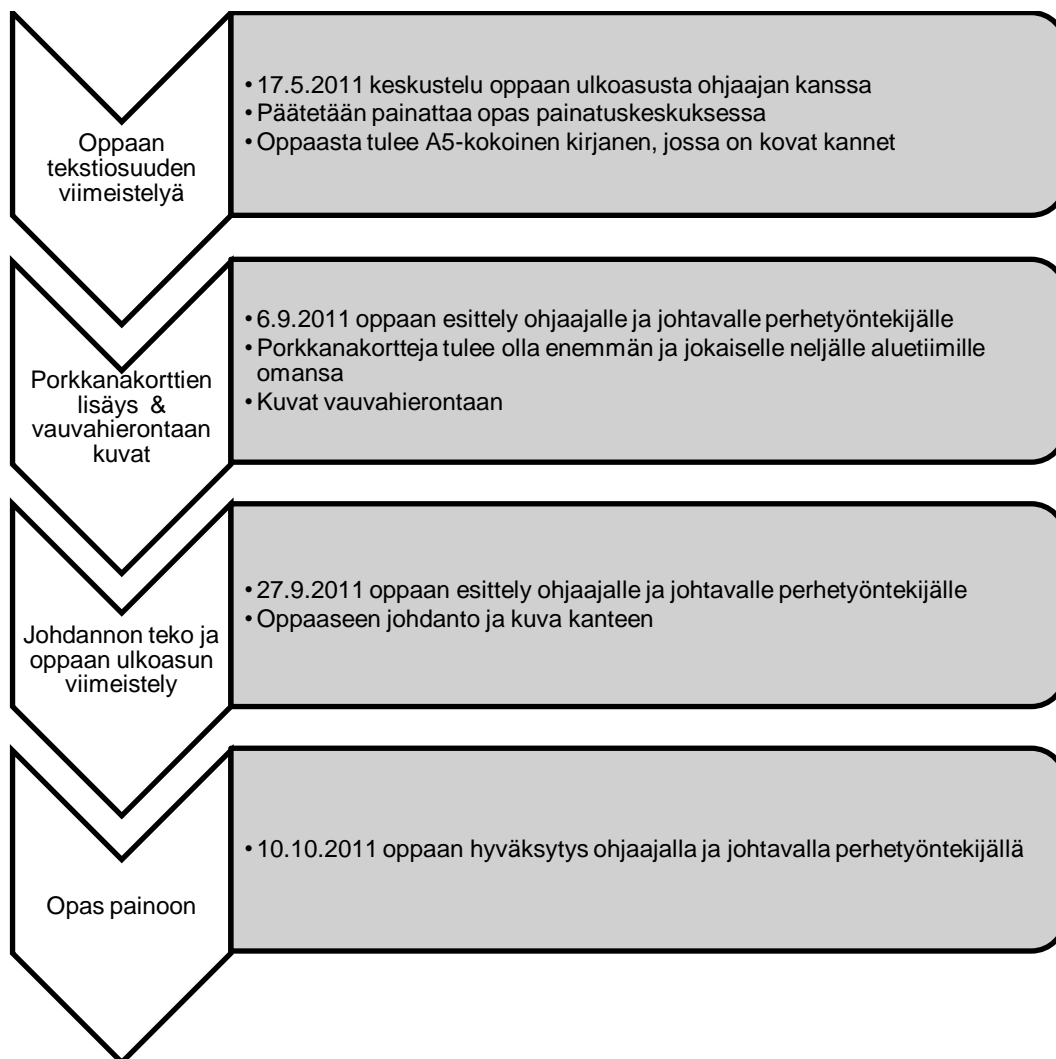
Tehtävien tarvikkeiksi otin vain sellaisia, jotka pitäisi löytyä jokaisesta lapsiperheen kodista, kuten kuvakirja ja radio. Porkkanatehtävissä käytin paljon erilaisia loruja, joten kirjoitin lorujen sanat ja loruleikkien ohjeet korteiksi ja laitoin ne mukaan tehtäväpussiin. Elokuun lopussa aloitin taas harjoittelun lastensuojelun perhetyössä neljäksi viikoksi.

Ensimmäisen version tuotoksestani esittelin ohjaajalleni sekä lastensuojelun perhetyöyksikön johtavalle perhetyöntekijälle syyskuussa. He toivoivat vuorovaikutusporkkanoita vielä lisää sekä kuvat vauvahierontaosuuteen. Samalla sovimme, että menetelmäopas painettaisiin jokaiselle neljälle perhetyöalueelle ja askartelisin vuorovaikutusporkkanat jokaisen oppaan mukaan. Jatkoin vuorovaikutusporkkanoiden tekoa sekä hioin menetelmäoppaan tekstiasua.

Syyskuun lopulla tapasin ohjaajani ja perhetyöyksikön johtava perhetyöntekijän uudestaan. He hyväksyivät menetelmäoppaan tekstiosuuden sekä vuorovaikutusporkkanat. Sovimme, että valokuvaan vielä kuvat vauvahierontaosuuteen ja että opas olisi A-5 kokoinen kirja, jossa olisi kovat kannet. Lisäksi päätin vielä kirjoittaa johdannon oppaaseen. Turun kaupungin lastensuojelun perhetyön yhteisessä yksikköpalaverissa jaoin vuorovaikutusporkkanat jokaisen alueen tiimiohjaajalle sekä kerroin tulevasta oppaasta.

Kuvio 4. Kehittämishankkeen eteneminen arviointikeskustelujen kautta (jatkuu).

Kuvio 4. Kehittämishankkeen eteneminen arviointikeskustelujen kautta.

Lokakuussa valokuvasin kuvat vauvahierontaosuuteen. Olin pohtinut erilaisia kuvitusvaihtoehtoja piirroskuvista valokuviin, mutta lopulta päädyin valokuvaan. Valokuvat avasivat hierontatekniikoita ja – asentoja paremmin kuin piirretyt ja pelkistetyt kuvat. Koska vuorovaikutustanssin kuvat olivat piirrettyjä, valokuvat toisivat myös monipuolisuutta oppaan sisältöön.

Vauvahierontakuvien mallit hankittiin ohjaajani suhteiden kautta. Kuvattava äiti suostui mielellään auttamaan pienen poikansa kanssa. Otimme kuvat yhdessä Varissuon kerhotilassa, joka oli äidille ja vauvalle tuttu. Otin kuvat itse ja kuvaamisen aikana opastin äitiä jokaisen liikkeen teossa sekä näytin hänelle liikkeet vauvahierontakirjasta. Kuvaus onnistui hyvin ja vauvakin jaksoi rauhallisena loppuun asti. Alun perin tarkoitukseni oli ottaa kuvat niin, etteivät äidin kasvot näy. Äitiä se ei kuitenkaan haitannut, joten lopullisissa kuvissa näkyvät myös äidin kasvot.

Lokakuussa kirjoitin myös johdannon menetelmäoppaaseen. Hyväksytin valmiin oppaan ohjaajallani ja perhetyöyksikön johtavalla perhetyöntekijällä ja opas laitettiin painoon.

7 MENETELMÄOPPAAN ESITTELY

7.1 Menetelmäoppaan lähtökohdat

Opinnäytetyöni tuotos on menetelmäopas, jolla tuetaan maahanmuuttajavanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta. Opas on perhetyöntekijöiden apuväline, joka antaa keinoja ohjata maahanmuuttajavanhempaa vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Useilla tutkimuksilla on osoitettu, että jos vanhempaa tuetaan varhaisen vuorovaikutuksen kehittämisessä lapsensa kanssa ensimmäisen vuoden aikana, on todennäköistä, että lapsen ja vanhemman välinen suhde muodostuu sellaiseksi, jossa lapsi kokee olevansa turvassa ja hoidettu (Vilén ym. 2007, 87).

Menetelmäopas sisältää kolme eri menetelmää; vuorovaikutustanssin, vuorovaikutusporkkanat sekä vauvahieronnan. Lisäksi oppaan alussa on havainnointirunko, jossa kerrotaan konkreettisin esimerkein, mihin tulee kiinnittää huomiota lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Havainnointien perusteella voi miettiä, mitkä menetelmät tukevat parhaiten työskentelyä kussakin perheessä. Menetelmien ohjeet ovat kuvallisia ja menetelmissä on otettu huomioon, että niissä tarvittavat tarvikkeet löytyvät jokaisesta kodista. Vaikka työmenetelmät on suunnattu maahanmuuttajavanhemmille, voi niitä samalla tavoin käyttää myös kantasuomalaisen kanssa. Menetelmät soveltuvat sekä yksilöohjaukseen että ryhmäohjaukseen.

7.2 Vuorovaikutustanssi

Hyvässä vuorovaikutussuhteessa on merkityksellistä olla katsekontaktissa ja fyysisessä kosketuksessa toiseen ihmiseen. Vauvan kehityksen edellytyksenä on vuorovaikutus toisen ihmisen kanssa. Jotta vauva kokisi vanhempansa turvallisinakin aikuisina, on tärkeää, että he vastaavat vauvan tarpeisiin herkästi. (Jouhki & Markkanen 2007, 24.) Fyysinen kontakti on tärkeää sekä vauvalle, että myös vanhemmalle, koska sitä kautta vanhempi oppii vauvan vihiheet tämän tunnetiloista (Aurela 1996, 5).

Vuorovaikutustanssi on varhaista vuorovaikutusta tukeva menetelmä, joka koostuu kuuntelusta, kosketuksesta ja liikkeistä. Vuoropuhelu vauvan ja vanhemman välille saadaan käyttäen tiettyjä, samoina toistuvia liikkeitä. Vauva saa viestejä vanhemmalta monella aistilla yhtä aikaa ja niiden kautta pyritään luomaan tyydyttävä vuorovaikutushetki vauvan ja vanhemman välille. Vuorovaikutustanssi auttaa epäroivää vanhempaa luomaan suhdetta vauvaansa ja hän saa sitä kautta tukea omaan vanhemmuuteensa. (Vilén ym. 2010, 187.)

Tekemieni havaintojen perusteella maahanmuuttajavanhemmat ottavat vähän katsekontaktia lapsiinsa. Tämän vuoksi valitsin vuorovaikutustanssin yhdeksi menetelmäksi, koska siinä vanhempi ja lapsi ovat intensiivisessä kontaktissa katseen ja kosketuksen välityksellä. Maahanmuuttajataustaiset vanhemmat on otettu menetelmänvalinnassa huomioon myös niin, että työntekijän on helppo ohjata vanhempaa näyttämällä itse mallia liikkeiden tekemisessä. Menetelmä on omiaan lastensuojelun asiakkaille, koska siinä ei tarvita tarvikkeita yhdessä olemiseen. Menetelmäoppaassa on annettu ohjeet, milloin vuorovaikutustanssia voi tehdä vauvan kanssa, mitä siinä tulee ottaa huomioon ja mitä alkuvalmisteluita tanssi tarvitsee. Lisäksi jokaisesta viidestä liikkeestä on sanallisten ohjeiden lisäksi kuvat, jotka helpottavat liikkeiden hahmottamista.

7.3 Vauvahieronta

Kosketus on vauvan ensimmäinen kieli. Vauva kommunikoi kehonsa kautta ja kosketus on keskeinen asia varhaisen vuorovaikutuksen muodostumisessa. (Walker 2002, 8.) Fyysinen kontakti parantaa vauvan ja vanhemman suhdetta ja kehittää vauvan sosiaalisuutta. On huomattu, että vauvat, joita kosketellaan helästi, sairastelevat ja itkevät vähemmän kuin muut vauvat. Vauvahieronta on helppo yhdistää jokapäiväisiin rutiineihin vauvan hoidossa. Vauvahieronnassa vauva saa myönteistä fyysistä kontaktia vanhemmaltaan ja tätä kautta hän tuntee olevansa rakastettu ja arvostettu. (Heath & Bainbridge 2000,12, 41.)

Vaikka vuorovaikutustanssi-menetelmä sisältää jo paljon kosketusta, halusin vielä ottaa vauvahieronnasta toiseksi menetelmäksi. Tekemieni havaintojen perusteella maahanmuuttajavanhemmat ottivat vähän fyysistä kontaktia lapsiinsa,

joten sitä vuorovaikutuksen aluetta tulisi vahvistaa. Koska lastensuojelun perhe-työssä oli jo ohjeita vauvahierontaan, otin oppaaseen vauvahieronnasta ne liik-keet, joita voi tehdä jokapäiväisten rutiinien eli vaipanvaihdon, kylvyn ja nukut-tamisen yhteydessä. Näihin liikkeisiin ei mene kauan aikaa eikä niitä varten tar-vitse esivalmisteluita. Hieronta on kuitenkin pieni hellittelyhetki arjen lomassa, jolloin lapsi saa tarvitsemaansa kosketusta. Kun vauvahieronnan ottaa tavaksi rutiinien kylkeen, muistaa vanhempi antaa erityistä huomiota lapselleen. Mene-telmäoppaassa on yksityiskohtaisesti kerrottu, miten jokainen hierontaliike teh-dään. Ohjeisiin on liitetty myös valokuvat, joissa näkyy liikkeiden tekniikka. Näin maahanmuuttajavanhempien on helpompi sisäistää liikkeet suomenkielen tai-doistaan riippumatta.

7.4 Vuorovaikutusporkkanat

Lapsi tarvitsee suoraa vuorovaikutusta aikuiseen kehittyäkseen ihmisenä. Van-hempien tulisi tarjota lapsilleen suoraa vuorovaikutusta leikkien, lorujen, liikun-nan ja satujen kautta. Esimerkiksi, kun vanhempi lukee lapselleen, tämä kokee läheisyyttä ja vanhemman välittämistä. Vanhempi ja lapsi kokevat yhdessä jae-tun kokemuksen ilon ja heidän välinen myönteinen vuorovaikutus lisääntyy. (Ali-joki 1998, 11.)

Vuorovaikutusporkkanoiden tarkoituksena on harjoittaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta helppojen tehtävien avulla. Tavoitteena on vahvistaa jo toimivia asioita vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa, mutta antaa myös välineitä kehitettävälle osa-alueille. Vuorovaikutusporkkanoiden avulla halutaan luoda mukava yhdessäolohetki erilaisten harjoitusten parissa ja näin ollen kan-nustaa perhettä työskentelemään hyvän vuorovaikutuksen eteen. Menetelmä sopii parhaiten perheille, joilla on joitain vaikeuksia keskinäisessä vuorovaiku-tuksessa ja jotka ovat valmiita kehittämään vuorovaikutustaan käytännön harjoi-tusten kautta. (Vilén ym. 2010, 235.)

Vuorovaikutusporkkanoiden tehtävien monipuolisuuden vuoksi valitsin sen kol-manneksi menetelmäksi vuorovaikutustanssin ja vauvahieronnan rinnalle. Vuo-rovaikutusta havainnoidessani huomasin, että maahanmuuttajavanhemmat ei-

vät juurikaan leiki lastensa kanssa. Vuorovaikutusporkkanoiden tehtävät tukevat eri tavalla vuorovaikutusta ja jokaisesta tehtävästä on variaatioit eri-ikäisten lasten kanssa puuhaamiseen. Ideana on, että vuorovaikutusporkkanat lisäävät lapsen ja vanhemman yhdessäoloa yhteisen tekemisen kautta. Tehtävät on valittu niin, ettei niissä tarvita erikoisia tarvikkeita, vaan jokaisesta kodista pitäisi löytyä tarvittavat välineet. Korttien ohjeet ovat yksinkertaiset ja lyhyet, jotta maahanmuuttajavanhempien olisi helppo ymmärtää ne. Yksinkertaisten tehtävien kautta vanhemmat huomaavat, ettei yhdessäolo vaadi mitään erityistä tekemistä, vain aikaa ja kiinnostusta puuhata lapsensa kanssa.

Vuorovaikutusporkkanoita säilytetään erillisessä tehtävapussissa, joka sisältää myös muutamissa tehtävissä tarvittavat lorut. Vuorovaikutusporkkanat ovat porkkanan mallisia kortteja ja niitä on 12 kappaletta jokaisessa pussissa. Ohjeistukset menetelmään löytyvät oppaasta. Vuorovaikutusporkkanoiden tehtävät ovat monipuolisia. Niissä esimerkiksi luetaan lapsen kanssa kirjaa, muistellaan mukavaa tapahtumaa yhdessä, matkitaan eläinten ääniä ja leikitään lentokonetta.

8 ARVIOINTI

Menetelmäopasta tehdessäni ajatukseni oli tuoda perhetyöntekijöille uusia menetelmiä heidän käyttöönsä, koska he kokivat tarvitsevansa lisää työkaluja vuorovaikutuksen tukemiseen maahanmuuttajaperheissä. Oppaan menetelmien valinta kävi melko helposti. Halusimme fyysistä vuorovaikutusta tukevia menetelmiä oppaaseen ja vauvahieronta ja vuorovaikutustanssi tuntuivat sopivan selkeiltä maahanmuuttajataustaisia vanhempia ajatellen. Ajatukseni oli myös, että menetelmät olisivat sellaisia, joita vanhemmat opittuaan voisivat jatkaa kotona lapsen kanssa kahdestaan.

Valitessamme vuorovaikutusporkkanat vuorovaikutustanssin ja vauvahieronnan rinnalle totesimme menetelmiä olevan tarpeeksi. Alun perin olin ajatellut menetelmiä olevan enemmänkin, mutta ohjaajani mielestä nämä kolme kuitenkin riittivät. Vuorovaikutusporkkanat ovat niin monipuoliset, ettemme loppujen lopuksi kokeneet muita menetelmiä tarpeelliseksi. Näin menetelmäopas pysyi tiiviinä ja selkeänä pakettina. Menetelmäoppaan ollessa lähes valmis, aloin miettiä, olisiko vauvahieronta pitänyt korvata jollain muulla välineellä. Työharjoitteluni aikana huomasin, että lastensuojelun perhetyössä oli oppaita vauvahieronnasta, joten tämä menetelmä ei toisi mitään uutta perhetyöhön. Perhetyöntekijät kuitenkin näkivät vauvahieronnan hyvänä ja toimivana menetelmänä. Uutta menetelmään toi näkökulmani vauvahieronnasta jokapäiväisten rutiinien ohessa sekä kuvat hierontaotteista. Perhetyöyksikön johtava perhetyöntekijä oli mielissään, että vuorovaikutustanssiin ja vauvahierontaan oli liitetty kuvat mukaan. Jälkikäteen ajateltuna olisin voinut ottaa enemmän selvää uudemmista menetelmistä, jotta oppaassa olisi ollut vielä tuoreempia ideoita. Nyt tyydyin ehkä liian helposti ohjaajani hyväksyntään menetelmistä.

Syyskuussa esittelin vuorovaikutusporkkanat menetelmänä sekä kerroin tulevasta menetelmäoppaasta lastensuojelun perhetyön yksikköpalaverissa. Alun perin ajattelin tehdä esittelyn vasta, kun koko tuotos on valmis. Päätimme kuitenkin ohjaajani kanssa, että pidän esittelyn sovittuna ajankohtana, koska harjoitteluni oli loppumassa ja tuotteen painamisessa saattaisi kestää. Perhetyöntekijät saivat kuitenkin esittelystäni tietoa tulevasta oppaasta ja annoin heidän

käyttöönensä vuorovaikutusporkkanat. Esiteltyäni vuorovaikutusporkkanat ja tulevan menetelmäoppaan yksikköpalaverissa muutama työntekijä tuli kyselemään asiasta lisää. He olivat innoissaan vuorovaikutusporkkanoista, koska menetelmä oli heille uusi. Yksi työntekijä olisi halunnut oppaankin heti käyttöön, koska hän halusi alkaa käyttämään vuorovaikutusporkkanoita uuden äiti – vauva-ryhmänsä kanssa. Toinen työntekijä tiedusteli mahdollisuuttaan tehdä vuorovaikutusporkkanoita lisää, jotta niitä saisi useamman työntekijän käyttöön kerrallaan. Muutkin mielipiteet olivat innostuneita ja opas olisi haluttu heti käyttöön.

Harjoitteluni aikana ehdin kokeilla vuorovaikutusporkkanoita kaksi kertaa varhaista vuorovaikutusta tukevassa äiti-lapsi-ryhmässä. Kokeilut eivät onnistuneet hyvin, koska kaikki lapset eivät olleet yhteistyökykyisiä äitiensä kanssa. Melua oli paljon enkä pystynyt ohjaamaan jokaista äitiä riittävästi, koska heitä oli neljä. Menetelmäkokeilusta opin, että vuorovaikutusporkkanat on ensisijaisesti tarkoitettu käytettäväksi vain yhden vanhemman ja lapsen kanssa kerralla.

Koska en ehtinyt kokeilla kaikkia oppaan menetelmiä, en pysty varmasti sanomaan vastaavatko ne oppaan tavoitteisiin. Toisaalta, kaikki menetelmät ovat kuitenkin jo olemassa olevia, joten niistä saatava apu ja hyöty vuorovaikutuksen tukemisessa on todettu asia. Oppaan toimivuus on pitkälti kiinni siitä, miten työntekijät osaavat käyttää menetelmiä. Tässä olisi voinut auttaa yksityiskohtaisempi esittely menetelmäoppaasta sen ollessa jo valmis.

Kaiken kaikkiaan menetelmäoppaasta tuli tavoitteideni mukainen. Olen tyytyväinen tuotokseeni, koska uskon sen palvelevan perhetyöntekijöiden työtä maahanmuuttajavanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

Tuotoksen näki ohjaajani ja lastensuojelun perhetyöyksikön johtava perhetyöntekijä ennen painoon menoa. Molemmat olivat tyytyväisiä lopputulokseen. Sain kiitosta ahkerasta ja vastuullisesta työskentelystäni. Molemmat olivat myös tyytyväisiä, että olin hyväksyttänyt muutokset aina heillä sekä toteuttanut heidän muutosehdotuksensa. Ohjaajani oli erityisen innostunut vuorovaikutusporkkanoista, koska se oli perhetyöntekijöille uusi menetelmä. Vuorovaikutusporkkanat oli uudentapainen menetelmä sekä ulkoasultaan että käytännöltään.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessini alussa opinnäytetyö tuntui vaikealta ja monimutkaiselta asialta toteuttaa. Liikkeelle lähtöäni vaikeutti aluksi mahdottomalta tuntuva yhteistyökumppanin löytyminen. Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikön löytyessä yhteistyökumppaniksi, päänaivaa aiheutti tarvetta vaativan aiheen rajattomuus ja johtavan perhetyöntekijän kiire. Yhteistyökumppanuudesta sopimisen jälkeen meni vielä kuukausi, ennen kuin johtavalla perhetyöntekijällä oli aikaa ottaa minut vastaan. Tapaamisen lopulta onnistuessa aihe saatiin rajattua sopivan tiiviiksi opinnäytetyötäni varten. Ajan hukkaaminen oli turhauttavaa, mutta aiheen rajauksen jälkeen tuotos alkoi kehittyä ripeästi.

Tuotokseni kehittymisen kannalta oli tärkeää, että minulla oli aktiivinen ja innostunut ohjaaja yhteistyökumppanin puolelta. Hänen kanssaan sain pohdittua erilaisia ideoita ja niiden käyttökelpoisuutta. Koska halusin tehdä tuotoksen vastaan perhetyöntekijöiden tarvetta, oli tärkeää, että sain hyväksytettyä menetelmät ja ideani ohjaajallani sitä mukaan, kun tuotos edistyi. Myös muilta työntekijöiltä sain kommentteja ja ehdotuksia työtä varten ja he osallistuivat sen kehittelyyn mielellään. Koin myös hyvänä sen, että minulle annettiin vapaat kädet tuotoksen teossa ja sain tehdä siitä omannäköiseni.

Alusta asti minulle oli selvää, että teen opinnäytetyöni yksin ja tämän on osoittautunut oleva oikea päätös. Olen saanut tehtyä itselleni sopivan aikataulun, jolloin työn tekeminen on tuntunut mielekkäältä. En kokenut olevani yksin työni kanssa, koska ohjaajani lisäksi keskustelin paljon kehittämishankkeestani muiden luokkatovereideni kanssa. Vertaistukea sain myös pienryhmältäni koulun opinnäytetyöseminaareissa.

Kehittämishankkeeni aikana olen kasvanut ammatillisesti ja tietoni tästä aihepiiristä on laajentunut suuresti. Hankkeen alussa en varsinaisesti hahmottanut varhaista vuorovaikutusta ja sitä, mitä se pitää sisällään. Tietoperustan edetessä opin soveltamaan oppimaani tietoa myös käytännön työssä. Tiedon kartuttamisen huomasin viimeistään syksyn harjoittelussa, jossa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnointi tapahtui sivusilmällä. Kaiken kaikkiaan

tämä kehittämishanke on tuonut kykyä havaita vanhemman ja lapsen välistä suhdetta sekä vuorovaikutuksesta johtuvia syy-seurauksia lasten käytöksessä.

Työskennellessäni varhaista vuorovaikutusta tukevassa äiti-vauva-ryhmässä opin ohjaamaan äitejä vuorovaikutukseen lapsensa kanssa eri keinoin. Äitien kanssa työskennellessäni opin, miten erilaista äitiys voi olla, sen olematta kuitenkaan vääränlaista. Tämän ymmärryksen myötä ammatillisuuteni kasvoi, koska opin tukemaan äitejä heidän omassa äitiydessään enkä ohjannut äitejä sellaiseen äitiyteen, jota itse pidän parhaana.

Maahanmuuttajavanhempien kanssa työskennellessäni olen oppinut ymmärtämään ja huomioimaan kulttuurieroja enemmän. Etenkin kasvatuserot eri kulttuureissa ovat tulleet tutuimmaksi. Helposti tuomitsee maahanmuuttajavanhempia heidän kasvatuseroistaan mukaan huonoiksi vanhemmiksi, vain siksi, että kasvatustapa eroaa oman kulttuurin tavasta. Raportoidessani tekemistäni havainnoista huomasin kaiken olevan lähinnä negatiivista. Tähän vaikutti suuresti oma kulttuuritaustani. Jos havainnot olisi tehnyt jonkun muun kulttuurin edustaja, olisivat ne varmasti olleet erilaisia. Haastattelemani perhetyöntekijät ovat puhuneet maahanmuuttajavanhempien vaikeudesta olla varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Ehkä kyse ei ole niinkään vaikeudesta, kuin siitä, miten nämä vanhemmat on itse kasvatettu ja mihin he ovat tottuneet. Vanhemmuus opitaan mallioppimisen kautta eli vanhemman kasvatusta ja hoivatapaa vaikuttavat omilta vanhemmilta saatu kasvatusta ja huolenpito (Kouvo & Silvén 2010, 112). Näin ollen mallioppiminen sekä kulttuuri, jossa itse on kasvanut ja elänyt, muokkaa omaa vanhemmuutta (Novitsky 2005, 81).

Pohdin, onko oikein sanoa maahanmuuttajavanhemmilla olevan vaikeuksia olla varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Maahanmuuttajat ovat omissa kulttuureissaan tottuneet erilaiseen tapaan kuin me länsimaissa. Länsimaalaiset tutkimukset kuitenkin osoittavat, että katse, kosketus ja yhdessäolo ovat tärkeitä elementtejä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Tämän takia ammattilaisten on tärkeä jakaa tätä tietoa maahanmuuttajavanhemmille ja antaa heille uusia malleja ja tapoja olla varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa.

Työni eettisyyttä olen pohtinut siinä, etten paljasta ketään asiakkaista, joita olen havainnoinut. Asiakkaat eivät olleet tietoisia tekemästani havainnoinnista, koska ajattelin siitä kertomisen vaikuttavan heidän käytökseensä. Lastensuojelun perhetyön asiakkaille on kuitenkin asiakkuuden alussa kerrottu, että heidän tilannettaan dokumentoidaan, joten he ovat tietoisia tehtävästä raportoinnista. Alkuperäisistä havainnointimuistiinpanoista käy ilmi, mistä perheestä on kyse, mutta tässä raportissa olen poistanut tunnistettavat seikat.

Hankkeen myötä olen oppinut pohtimaan ja perustelemaan valintojani enemmän sekä ottamaan niistä vastuun. Olen myös saanut uusia menetelmiä käyttööni ja oppinut ottamaan asiakkaan taustan huomioon menetelmiä käytettäessä. Sosionomeille on tärkeää osata erilaisia menetelmiä, koska asiakaskuntamme on laaja. Sosiaalialan ammattilaisena on osattava ottaa huomioon asiakkaan tausta menetelmiä valittaessa sekä soveltaa menetelmiä tilanteen niin vaatiessa. Vaikka kehittämäni menetelmäopas sisältää valmiita menetelmiä, olen ottanut kohderyhmäni taustat huomioon, eli maahanmuuttajuuden ja lastensuojelun asiakkuuden, ja soveltanut menetelmiä sen mukaan.

Oppaan jatkon kannalta oppaasta voisi tehdä tutkimuksen, jossa selvitetäisiin sitä, miten menetelmät tukevat varhaista vuorovaikutusta maahanmuuttajaperheissä. Tämän tutkimuksen jatkona voisi kehittää tekemääni menetelmäopasta eteenpäin. Varhaista vuorovaikutusta maahanmuuttajaperheissä voisi myös lähteä tutkimaan laajemmin. Tietoa tarvittaisiin varmasti siitä, miten varhainen vuorovaikutus ja sen tärkeys ilmenee eri kulttuureissa.

LÄHTEET

- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 7–12.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Helsinki: Otava.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 37–52.
- Angel, B. & Hjern, A. 1992. Att möta flyktingbarn och deras familjer. Lund: Studentlitteratur.
- Aurela, A. 1996. Sylissäpito elämänmuotona ja terapiana. Turku: Turun yliopisto.
- Brazelton, T. & Cramer, B. 1991. The earliest relationship. Parents, infants and the drama of early attachment. London: Karnac books.
- Epple, A. & Carpenter, P. 2010. Baby massage and yoga. Abingdon: Bookpoint.
- Feldman, R.; Masalha, S. & Alony, D. 2006. Microregulatory patterns of family interactions: Cultural pathways to toddlers' self-regulation. *Journal of family psychology*, 20, 614–623.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Haapakoski, M. & Silvén, M. 2010. Vauvan vuorovaikutus isän ja äidin kanssa. Teoksessa Silvén, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva, 91–110.
- Haavikko, A. & Bremer, L. 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveys-työhön yli kulttuurirajojen. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Heath, A. & Bainbridge, N. 2000. Vauvahieronta. Kääntäjä Salonen, S. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hovi-Pulsa, R. 2008. Arkisuuntautunut perhetyö – rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 115–123.
- Hyvönen, H. 2008. ”Koti on Suomessa, mutta kotimaa on Viro.” Suomessa asuvien virolaisäitien transnationaaliset sosiaaliset tilat. Teoksessa Martikainen T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. 2. muuttamaton painos. Helsinki: Väestöliitto, 190–217.
- Ikäläinen, S.; Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen – asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Infopankki 2011a. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Viitattu 15.5.2011 www.infopankki.fi > Suomi > Lupa-asiat > Pakolaiset ja turvapaikanhakijat.

- Infopankki 2011b. Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat. Viitattu 15.5. 2011 www.infopankki.fi > Suomi > Lupa-asiat > Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat.
- Jernberg, A. & Booth, P. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Kääntäjä Träff, T. Jyväskylä: Gummerus.
- Jouhki, T. & Markkanen, R. 2007. Perhosen siivin. Opas vuorovaikutustanssiin. 1. painos. Helsinki: Edita.
- Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 1. painos. Helsinki: Edita.
- Kalland, M. & Maliniemi-Piispanen, S. 1999. Vauvan kiikku. Kuvaus kokeilevasta vauvaperhetyöstä. Helsinki: Edita.
- Kanervo, S. & Saarinen, T. 2004. Kulttuurit keskuudessamme. Turku: Turun kulttuurikeskus.
- Kouvo, A. & Silvén, M. 2010. ”Pehmeä lämmin syli mihin mennä” – Isän ja äidin tapa mieltää kiintymyssuhteita. Teoksessa Silvén, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva, 111–128.
- Kuusisto, R.; Salminen, T.; Valvanne, L. & Ärilä, R. 1987. Vauvahieronta ja syylihoito tasapainoisen kehityksen tukena. 2. uudistettu painos. Helsinki: Ensi Kotien Liitto Ry.
- Lanz, A. 1993. Intervjumetodik. Den professionellt genomförda intervjun. Lund: Studentlitteratur.
- Lastensuojelulaki 2007. www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 2007 > 13.4.2007/417.
- Lastensuojelulaki 2010. www.finex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 2007 > 13.4.2007/417.
- League of Red Cross and Red Crescent Societies. 1991. Working with refugees and asylum seekers. Geneva: League of Red Cross and Red Crescent Societies.
- Liebkind, K. 1994. Johdanto. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 9–20.
- Lyytinen, H.; Eklund, K. & Laakso, M.–L. 1995. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Lyytinen, P.; Korhokangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 40–65.
- Maahanmuuttovirasto 2011. 09 Tilastoliite. Viitattu 6.11.2011 www.migri.fi > Tilastot > Vuosikerromusten tilastoliitteet 2009.
- Maccelli, A. & Hakala, T. 2009. Muistio. Julkaisematon moniste. Turku: Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö.
- Metsäranta, K. 2009. Teoriaa lastensuojelun perhetyöhön. Julkaisematon moniste. Turku: Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö.
- Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 72–83.
- Nurmi, J.-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Pakolaisneuvonta ry 2011. Perheenyhdistäminen. Viitattu 25.10.2011 www.pakolaisneuvonta.fi > perheenyhdistäminen.

Repo, I. & Nuutinen, T. 2005. Viestintätaito. Opas aikuisopiskelun ja työelämän vuorovaikutustilanteisiin. 2. painos. Helsinki: Otava.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Salo, S. & Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja leiki. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.

Schulman, M. 2007. Leikin kehittyminen sisäisen ja ulkoisen maailman tutkiskeluksi ja viestinnäksi. Teoksessa Schulman, M.; Kalland, M.; Leiman, A.-M. & Siltala, P. (toim.) Lasten psykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: Therapiea – säätiö.

Schön, R. 2010. Läheisen fyysisen hoivan merkitys vauvan hoidossa. Teoksessa Silvén, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva, 19–43.

Silvén, M. & Kouvo, A. 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa Silvén, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva, 65–89.

Silvén, M. 2010. Perhesuhteet muuttuvat – vanhemmuus pysyy. Teoksessa Silvén, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva, 11–18.

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, M.; Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauva varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 92–106.

Sisäasiainministeriö 2011b. Paluumuutto ja ulkosuomalaiset. Viitattu 25.10.2011 www.intermin.fi > Maahanmuutto > Paluumuutto ja ulkosuomalaiset.

Sisäasiainministeriö 2011a. Maahanmuuttosananasto ja tilastotietoja. Viitattu 25.10.2011 www.intermin.fi > Maahanmuutto > Sanasto ja tilastotietoja.

Sosiaaliportti 2011a. Perhetyö. Viitattu 14.10.2011 www.sosiaaliportti.fi > Lastensuojelun käsikirja > Työprosessi > Avohuolto > Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet > Perhetyö.

Sosiaaliportti 2011b. Perhetyön prosessi. Viitattu 14.10.2011 www.sosiaaliportti.fi > Lastensuojelun käsikirja > Työprosessi > Avohuolto > Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet > Perhetyö > Perhetyön prosessi.

Sosiaaliportti 2011c. Esimerkki perhetyön prosessista. Viitattu 14.10.2011 www.sosiaaliportti.fi > Lastensuojelun käsikirja > Työprosessi > Avohuolto > Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet > Perhetyö > Perhetyön prosessi > Esimerkki perhetyön prosessista.

Stern, D. 1982. Ensimmäinen ihmissuhde. Kääntäjä Appelqvist, K. Jyväskylä: Gummerus

Suomen pakolaisapu 2011. Pakotettuja lähtemään. Viitattu 15.5.2011 www.pakolaisapu.fi > Tietopankki > Kuka on pakolainen?

Suviaro-Laukka, K. 2004. Käsitteitä perhetyöstä ja sen menetelmistä. Teoksessa Puroila, A.-M. Kehittyvä perhetyö. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 99–105.

Söderling, I. & Alitolppa-Niitamo, A. 2005 Lopuksi. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 107–110.

Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Tilastokeskus 2011b. Vieraskielisiä perheitä vain kaksi prosenttia. Viitattu 31.5.2011 www.stat.fi > Tilastot > Väestö > Perheet > 2009 > Vuosikatsaus > 2. Vieraskielisiä perheitä vain kaksi prosenttia.

Tilastokeskus2011a. Väestö. Viitattu 17.5.2011 www.stat.fi > tuotteet ja palvelut > Suomi lukui-
na > Väestö.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämis-
prosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University
press.

Turun kaupunki 2011a. Väestö kielen mukaan 1870 – 2010. Viitattu 21.10.2011 www.turku.fi >
Turku.info > Tilastot ja tutkimukset > 2. väestö > 2.9 Väestö kielen mukaan 1870–2010.

Turun kaupunki 2011b. Väestö iän ja kielen mukaan alueittain 31.12.2011. Viitattu 21.10.2011
www.turku.fi > Turku.info > Tilastot ja tutkimukset > 2. väestö > 2.4 B Väestö iän ja kielen mu-
kaan alueittain 31.12.2011.

Walker, P. 2000. Vauvahieronta – opas aloittelijalle. Hierontaohjeita ja notkeusharjoituksia vau-
vasta kolmivuotiaaseen. Kääntäjä Harjanne, G. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Perhemediat Oy.

Vilén, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3., uudistettu
painos. Helsinki: WSOY.

Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetel-
miä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Vilén, M.; Vihunen, R.; Vartiainen, J.; Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus. Erityinen
elämänvaihe. 1.–2. painos. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Virta, M. & Metsäranta, K. 2010. Lastensuojelun perhetyön prosessi. Julkaisematon moniste.
Turku: Turun kaupungin lastensuojelun perhetyö.

Menetelmiä tukemaan maahan- muuttajavanhemman ja lapsen vä- listä varhaista vuorovaikutusta

Päivi Uotila

2011

SISÄLTÖ

MENETELMÄOPPAAN ESITTELY	3
VAUVAN JA VANHEMMAN VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN HAVAINNOINTI	4
VUOROVAIKUTUSPORKKANAT	5
VUOROVAIKUTUSTANSSI	6
VUOROVAIKUTUSTANSSIN LIIKKEET	7
VAUVAHIERONTA JOKAPÄIVÄISTEN RUTIINIEN OHESSA	9
LÄHTEET	14

MENETELMÄOPPAAN ESITTELY

Tämä menetelmäopas on työntekijöiden apuväline, jolla tuetaan vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta. Opas sisältää valmiita menetelmiä, jotka on muokattu sopimaan perhetyöhön ja maahanmuuttajavanhempien ohjaukseen. Menetelmien ohjeet on kuvitettu ja menetelmissä on otettu huomioon, että niissä tarvittavat välineet pitäisi löytyä jokaisesta kodista. Vaikka työmenetelmät on suunnattu maahanmuuttajavanhemmille, voi niitä samalla tavoin käyttää myös kantasuomalaisten kanssa. Menetelmät soveltuvat sekä yksilöohjaukseen että ryhmäohjaukseen.

Oppaassa olevat menetelmät ovat vuorovaikutustanssi, vuorovaikutusporkkanat sekä vauvahieronta jokapäiväisten rutiinien ohessa. Oppaaseen kuuluu myös erillinen kangaspussi, jossa säilytetään vuorovaikutusporkkanoita sekä niihin liittyviä loruja. Menetelmäopas on työntekijän työväline, jonka avulla hän ohjaa asiakasta vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Asiakkaan opittua vuorovaikutustanssin ja vauvahieronnan, voidaan ohjekuvat kopioida asiakkaalle muistin tueksi. Työntekijät voivat muunnella menetelmiä tilanteen niin vaatiessa sekä kopioida ohjeita ja vuorovaikutusporkkanoita lisää.

Oppaan on tehnyt Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija opinnäytetyönään yhteistyössä Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikön kanssa. Opas on saatavissa Turun kaupungin lastensuojelun perhetyöyksikön perhetyötiimeissä.

Turussa lokakuussa 2011

Päivi Uotila

VAUVAN JA VANHEMMAN VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN HAVAINNOINTI

Ennen menetelmien käyttöä on hyvä havainnoida lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Huomiota tulee kiinnittää seuraaviin seikkoihin:

- Miten vanhempi reagoi lapsen viesteihin, kuten itkuun, nälkään ja väsymykseen? Tulkitseeko vanhempi vauvan viestejä oikein ja osaako hän ajoittaa reagoitinsa oikein?
- Miten vanhempi pitää lasta sylissä ja miten lapsi käyttäytyy sylissä pidettynä? Mukautuuko vauva vanhemman syliin levollisesti, rimpuileeko vauva vai onko hän jäykkä? Näyttävätkö molemmat osapuolet nauttivan sylissäolosta?
- Osaako vanhempi käyttää kehonsa lämpöä ja rytmiä rauhoittaakseen lasta ja onnistuuko hän tässä?
- Pyrkiikö vanhempi katsekontaktiin, vastaako lapsi siihen vai välttääkö lapsi katsekontaktia, joko aktiivisesti tai passiivisesti?
- Miten tunteita jakava vuorovaikutus näkyy? Vastaako vanhempi lapsen hymyyn ja lapsi vanhemman hymyyn? Lohduttaako vanhempi, kun lapsella on hätä?
- Miltä vanhemman ääni kuulostaa, kun hän juttelee lapsen kanssa? Onko siinä iloinen pohjasävy vai onko ääni väsyneen tasapaksu? Onko vanhemman ääni pingottuneen iloinen, tekopirteä?

VUOROVAIKUTUSPORKKANAT

Vuorovaikutusporkkanoiden tarkoituksena on harjoittaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta helppojen tehtävien avulla. Tavoitteena on vahvistaa jo toimivia asioita vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa, mutta antaa myös välineitä kehitettävälle osa-alueille. Vuorovaikutusporkkanoiden avulla halutaan luoda mukava yhdessäolohetki erilaisten harjoitusten parissa ja näin ollen kannustaa perhettä työskentelemään hyvän vuorovaikutuksen eteen. Menetelmä sopii parhaiten perheille, joilla on joitain vaikeuksia keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja jotka ovat valmiita kehittämään vuorovaikutustaan käytännön harjoitusten kautta.

Vuorovaikutusporkkanat ovat porkkanan muotoisia kortteja, joita säilytetään tehtävapussissa. Pussissa on lisäksi muutamia tehtäviin liittyvät lorut. Työntekijä valitsee ennalta perheelle sopivia porkkanakortteja ja poistaa loput pussista. Valintakriteereinä on muun muassa lapsen ikä ja perheen vuorovaikutuksen taso.

Työntekijä antaa vanhemmalle porkkanapussin, josta lapsi saa valita yhden kortin kerrallaan. Lapsi ja vanhempi lukevat kortin ja etsivät yhdessä mahdolliset tarvittavat välineet. Tehtävää aloitettaessa työntekijän oma innostuneisuus luo kannustavaa ilmapiiriä, jolloin perheen on helpompi leikkiä keskenään.

Työntekijän rooli on auttaa perhettä keskittymään tehtävään ja toimia taustatukena. Tilanteen niin vaatiessa työntekijä voi auttaa vanhempaa ja/tai lasta kannustamalla ja luomalla rentoa ilmapiiriä itsekin tehtävään eläytyen. Tavoitteena on kuitenkin, että perhe tekisi tehtävät itsenäisesti. Tarvittaessa työntekijä voi rajata tuokion pituutta ja antaa palautetta perheelle. Lopuksi tehtävät voidaan käydä perheen kanssa yhdessä läpi ja keskustella tehtävien aiheuttamista tuntemuksista.

VUOROVAIKUTUSTANSSI

Vuorovaikutustanssi on varhaista vuorovaikutusta tukeva menetelmä, jossa saadaan syntymään vuoropuhelu vauvan ja vanhemman välille käyttäen tiettyjä, samoina toistuvia liikkeitä. Vuorovaikutustanssi auttaa epäröivää vanhempaa luomaan suhdetta vauvaansa ja hän saa sitä kautta tukea omaan vanhemmuuteensa. Vuorovaikutustanssi voidaan aloittaa vauvan ollessa noin kahden kuukauden ikäinen, kun häneltä alkaa saada hymyjä ja ääntelyä vastaukseksi.

Vuorovaikutustanssi koostuu kuuntelusta, kosketuksesta ja liikkeistä. Vauva saa viestejä vanhemmalta monella aistilla yhtä aikaa ja niiden kautta pyritään luomaan tyydyttävä vuorovaikutushetki vauvan ja vanhemman välille.

Vuorovaikutustanssissa vanhemman on osattava aistia, onko vauva tanssittuulla. Tunkeileva ei saa olla, vaan vanhemman on ymmärrettävä, mikä etäisyys tuntuu vauvasta hyvältä. Vauvan liikehinnästä voi päätellä hänen tuntemuksiinsa. Rauhallisella ja levollisella vauvalla on hyvä olla. Itkevällä ja raajojaan huijovalla vauvalla taas on useimmiten hätä ja hän ilmoittaa siitä näin. Vauvan liikehinnän voi ymmärtää hänen puheenaan. Kun vauva on valmis vuorovaikutustanssiin, häneen saa hyvän katsekontaktin sekä yhteyden ja mahdollinen ääntely alkaa.

Vuorovaikutustanssia aloitettaessa vauva voi maata selällään joko lattialla peiton päällä tai sängyllä. Vanhempi asettuu vauvan eteen niin, että vauvan jalat ulottuvat vanhemman jalkojen väliin. Vanhemman tulee kumartua tarpeeksi lähelle vauvaa, jotta vauva näkee vanhemman kasvot ja ilmeet. Vanhempi laittaa peukalonsa vauvan kämmeniin ja pyytää lupaa tanssiin. Tämä on jatkossakin vauvalle merkki tanssittamisesta. Liikkeet tehdään aina samanlaisina ja samassa järjestyksessä ja ne tehdään vauvalle sopivassa tahdissa. Liian nopeasti tehtynä vauva ei välttämättä opi liikkeitä ja liian hitaasti tehtynä vauva saattaa kylmästyä ja hänen katseensa lähtee harhailemaan. Kutakin liikettä voi tehdä noin 5-6 kertaa tai niin kauan kuin vauva haluaa. Tanssin aikana vauvalle jutellaan lempeällä äänellä ja vauvaa keuhutaan. Kun tanssihetki loppuu, peukalot vietään taas vauvan kämmeniin ja kiitetään tanssista. Tanssihetken loputtua on

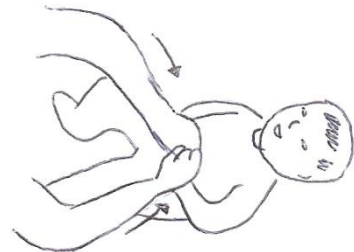
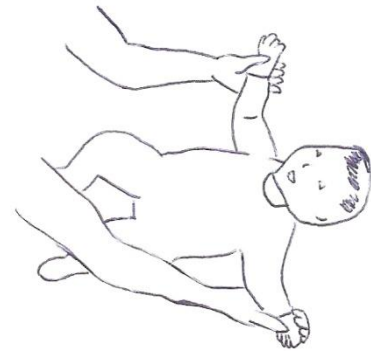

tärkeää, että vanhempi jää vauvan lähelle ja kuuntelee häntä, koska jotkut vauvat ovat hiljaa tanssin ajan ja aloittavat jokeltelun vasta sitten. Tanssinjälkeinen hetki kuuluu myös tanssiin ja aikaa on varattava riittävästi tähän.

VUOROVAIKUTUSTANSSIN LIIKKEET

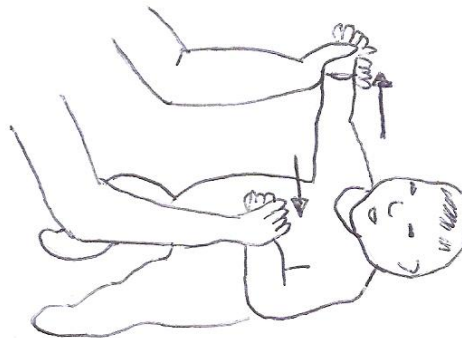
Liike 1: Halaus

Laita peukalosi vauvan kämmeniin. Vie vauvan kädet mahdollisimman suorina auki sivuille alustaan asti ja tuo ne takaisin rinnan päälle ristiin. Tee liike rauhallisesti tasaisessa tahdissa ja toista 5 -7 kertaa.

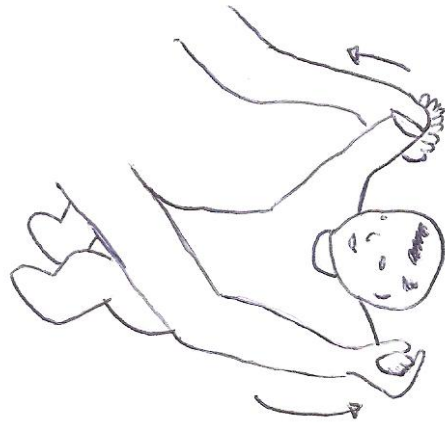
Liike 2: Ylös – alas.

Pidä peukalot vauvan kämmenissä. Nosta vauvan käsiä vuorotellen ylös kohti kattoa. Toista liike 5 – 7 kertaa.

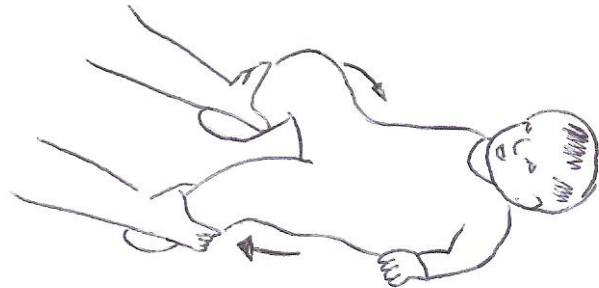
Liike 3: Perhonen

Pidä peukalot vauvan kämmenissä. Vie vauvan kädet alhaalta kyljistä sivukautta alustaa pitkin ylös pään yläpuolelle ja tuo kädet yläkautta ilmassa takaisin alas kylkiin. Älä irrota peukaloitasi vauvan kämmenistä missään vaiheessa. Toista liike 5 – 7 kertaa.

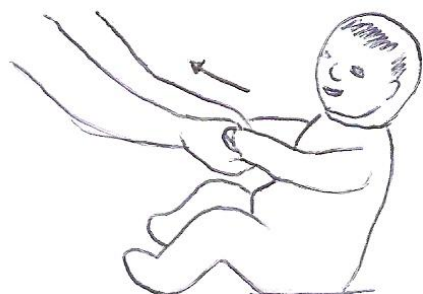
Liike 4: Poljenta

Ota vauvaa nilkoista kiinni. Nosta vauvan jalkoja vuorotellen vatsan päälle, niin että vauva polkee jaloillaan. Toista liike 5 – 7 kertaa.

Liike 5: Istumaan nousu.

Tätä liikettä voit tehdä vasta, kun vauva osaa kannatella päätään, eli noin kolmen kuukauden iässä. Laita peukalosi vauvan kämmeniin. Vedä vauva istumaan ja laske hänet varovasti takaisin selälleen. Kerro vauvalle: ”Nyt nousta varovasti istumaan”, jotta vauva voi osallistua liikkeeseen työntämällä päätään eteenpäin. Toista liike 2 – 3 kertaa.

VAUVAHIERONTA JOKAPÄIVÄISTEN RUTIINIEN OHESSA

Vauva kommunikoi kehonsa kautta ja kosketus on keskeinen asia varhaisen vuorovaikutuksen muodostumisessa. Se parantaa vauvan ja vanhemman suhdetta ja kehittää vauvan sosiaalisuutta. On huomattu, että vauvat, joita kosketellaan hellästi, sairastelevat ja itkevät vähemmän kuin muut vauvat.

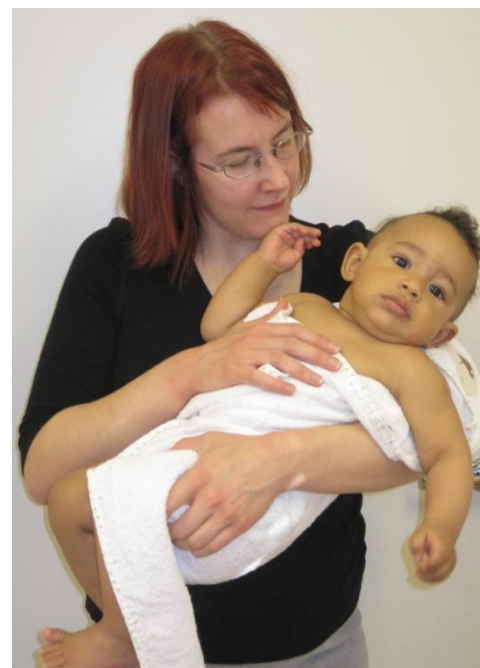
Vauvahieronta on helppo yhdistää jokapäiväisiin rutiineihin vauvan hoidossa. Vauvahieronnassa vauva saa myönteistä fyysistä kontaktia vanhemmaltaan ja tätä kautta hän tuntee olevansa rakastettu ja arvostettu.

Vauvaa hierottaessa on tärkeää ottaa huomioon, mistä vauva pitää ja mistä ei. Käytä varmoja sivelyjä ja säilytä katsekontakti. Voit myös jutella ja äännellä vauvalle, jotta tämä kohdistaa huomionsa siihen ja pysyy aloillaan. Älä hiero vauvaa, jos hän on kuumeinen tai flunssainen.

Hieronta kylvyn jälkeen

Kapalointi

Kiedo pyyhe vauvan ympärille tiukasti siten kuin vauva kapaloidaan. Pidä vauvaa toisella käsivarrellasi ja sivele hänen käsivarsiaan pitkillä varmoilla otteilla pyyheliinan päältä. Tämän jälkeen käännä vauva niin, että hänen rintansa on sinun rintaasi vasten, ja sivele kämmenelläsi hänen selkäänsä.

Kaarisivelyt

Laske vauva selälleen pyyhkeen päälle lämpimässä huoneessa. Aseta toinen kätesi vaakatasoon vauvan rinnan päälle ja sivele kämmenelläsi vauvan vartaloa alavatsaan asti. Aseta toinen kätesi aloitusasentoon ennen kuin kohotat toisen alavatsalta pois. Toista sively toisella kädelläsi ja sivele rytmikkäästi näin muutamia kertoja.

Käännä vauva makaamaan vatsallaan ja tee kämmenilläsi samanlaista liikettä kuin edellisessä. Aloita liike vauvan yläselästä ja nosta käsi ylös vähän ennen

pakaroita. Jatka sivelyä muutamia kertoja. Jos vauva haluaa istua, aseta toinen kätesi hänen rintaansa vasten tueksi, koska vartalo saattaa hierottaessa kallistua eteenpäin. Sivele selkää rytmikkäästi toisella kämmenelläsi.

Hieronta vaipanvaihdon yhteydessä

Vauvaa voi hieroa kerran tai kahdesti päivässä vaipan vaihdon yhteydessä. Ko-keile aluksi sivellä vatsaa ja jalkoja muutamana peräkkäisenä päivänä ja lisää sivelyjen määrää, jos vauva ei pane vastaan.

Vatsan hierominen

Asetan kätesi vauvan vatsan päälle. Asetan kämmen vauvan ihoa vasten ja sivele vatsaa myötäpäivään siten, että sormesi koskettavat vauvan rintaa. Jatka sivelyä niin kauan kuin vauva näyttää pitävän siitä.

Jalkaterän hierominen

Tartu toisella kädelläsi vauvan nilkkaan ja varmista, että jalka on koukussa. Tartu toisella kädellä jalkapöytään siten, että peukalosi on jalan alla ja sormesi jalkapöydän päällä. Sivele jalkapöytää ja vedä varpaita varovasti. Toista muutamia kertoja kummallakin jalalla.

Tartu toisella kädelläsi vauvan nilkkaan ja varmista, että jalka on koukussa. Tartu toisella kädellä jalkapöytään siten, että peukalosi on jalan alla ja sormesi jalkapöydän päällä. Sivele jalkapöytää ja vedä varpaita varovasti. Toista muutamia kertoja kummallakin jalalla.

Koko jalan hieronta

Tartu oikealla kädelläsi vauvan oikean jalan nilkkaan. Asetan vasen kätesi yläreiden päälle ja tartu reiteen siten, että peukalosi on reiden päällä ja sormesi pystyssä. Sivele jalkaa nilkkaan asti. Ota nyt vasemmalla kädelläsi

nilkasta kiinni ja aseta oikea käsi yläreiden toiselle puolelle edellä mainitulla tavalla. Sivele jalan sisäpuolta nilkkaan asti ja vaihda taas käsiä. Toista muutamia kertoja molemmilla jaloilla.

Vauvan rauhoittaminen hieronnalla ennen nukahtamista

Kun vauva on yökunnossa, laita hänet sänkyyn tai pidä häntä sylissä ja sivele vähän aikaa. Käytä yksinkertaisia, rentouttavia sivelyitä ja käytä aina samoja otteita. Lopeta sively ennen kuin vauva nukahtaa.

Vatsan sively

Jos vauvalla on tapana nukahtaa selällään, aseta kätesi vauvan vatsan päälle ja kierrä kädellä myötäpäivään sivellen vatsaa sormilla (ks. vatsan hierominen). Tee sively kevyesti ja kevennä kosketusta entisestään, kun vauva näyttää rennolta ja uniselta. Loppuvaiheessa kosketuksen tulee olla melkein huomaamaton.

Pään ja kasvojen sively

Jos pidät vauvaa sylissä ennen kuin hän nukahtaa, hiero hellävaraisesti hänen päätänsä ja kasvojaan. Sivele yhden sormen sivupinnalla poskea hitaasti samalla kun katsot vauvaa ja juttelet tai laulat hänelle hiljaa. Tämän jälkeen aseta toinen kätesi vauvan takaraivolle siten, että etusormesi on vauvan hiusrajassa. Sivele sitten kädelläsi taaksepäin vauvan niskaan asti. Pidä sively hellävaraisena ja jatka sitä niin kauan kuin se rauhoittaa vauvaa.

LÄHTEET

Heath, A. & Bainbridge, N. 2000. Vauvahieronta. Helsinki: WSOY.

Jouhki, T. & Markkanen, R. 2007. Perhosen siivin. Opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita.

Kalland, M. & Maliniemi-Piispanen, S. 1999. Vauvan kiikku. Kuvaus kokeilevasta vauvaperhetyöstä. Helsinki: Edita.

Walker, P. 2000. Vauvahieronta – opas aloittelijoille. Hierontaohjeita ja notkeusharjoituksia vauvasta kolmivuotiaaseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Perhemediat Oy.

Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Ruumiiniosat
Anna lapsen näyttää missä on äidin/isän nenä? Silmä? Napa? Suu?

Hampaat? Käsi? Korva? Vauvalle näytä ruumiinosat.
("Missä on _____ (vauvan nimi) nenä?")

Tässä on _____ nenä!")

Leivotaan
Leikkikää pullan leipomista niin, että lapsi makaa selälleen maassa

ja vanhempi "leipoo" lasta leikkien ja lorutellen.

Satutuokio
Kerro lapsellesi keksimäsi satu/tarina tai muistella jotain mukavaa tapahtumaa yhdessä.

Kosketushetki

Asettukaa niin, että lapsi on selkää vanhempaa päin. Vanhempi koskettelee erilaisilla kosketuksilla lapsen selkää. Vaihtele rytmiä, voimakkuutta ja liikkeen suuruutta.

Tarkkaile, mistä lapsi pitää ja mistä ei. Isommalta lapsesta voi kysyä hänen tuntemuksistaan. Isomman lapsen kanssa voitte vaihtaa rooleja.

Piiloleikki/kukkuu!

Mene piiloon ja anna lapsen etsiä itsesi, vaihtakaa sitten osia. Pienenemmän lapsen kanssa ota huivi tai liina ja piiloudu sen taakse ja sano "kukkuu" joka kerta, kun tulet esille huivin takaa. Koeta saada lapsi nauramaan.

Kuittikuti!
Kuittitele lasta jalkapohjasta, vatsasta tai kainalosta.
Koeta saada lapsi nauramaan.

Lentokone
Leikkikää lentokonetta ja nosta lapsi jalkojesi varaan ylös. Tee
lentokoneella nousukiito, liitely, ilmakuopat ja laskeutuminen.

Heppaleikki
Ota lapsi reppuselkään tai syliin ja leiki ratsua.
Isompi lapsi voi antaa heppalle ohjeita.
Pienen lapsen kanssa voi körötellä ja lorutella
Heppaloru.

Lorutelu
Lorutele lapsen kanssa Hiiri keittää puuroo-loru eläytyen ja leikkien.

Tanssiheikki
Laittakaa radio/cd soimaan ja tanssahdeikka yhdessä musiikin tahdissa.
Pidä vauva sylissä, isomman lapsen kanssa voitte tanssia käsikkäin tai voit
antaa lapsen nousta jalkapöydillesi seisomaan ja tanssittaa häntä.

Hiiri keittää puuroo-loru

("keitetään" sormella kämmentä)
Hiiri keittää puuroo,
hiiri keittää puuroo

(Näytetään lapsen sormia vuorotellen)
Antaa tälle pojalle,
antaa tälle tytölle,
antaa tälle pojalle,
antaa tälle tytölle,
-mutta tämä jäi ilman!

Hiiri lähti kaivolta vettä hakemaan,
tässä on oja
(sormet hypähtävät ranteelle)
tässä on kanto
(sormet hypähtävät kyynärpäälle)
ja täältä se kaivo löytyy
(kutitetaan kainalosta).

Leipomisloru

Leivon, leivon leipäsiä,
suolaisia, makoisia.
Panen voita alle, sokeria päälle.
Hyöritän, pyöritän,
tuikin, puikin piikillä.
Panen leivän uuniin,
kenelle sen annan?
_____ kannan.

Heppaloru

Hevosen selässä on hauska istua,
kopotikoppotikoo.
Nyt ravataan, taitavat maisemat vaihtua,
kopotikoppotikoo.
Pidä kiinni tai saatat kyydistä tippua,
kopotikoppotikoo!

14.4.2011 kotikäynti

- Äiti otti pienemmän pojan (n.1 vuotta) syliin, kun tämän itki ja lohdutti tätä. Poika viihtyi sylissä ja jäi siihen. Äiti piti poikaa mekaanisesti sylissä ja tuijotti eteensä.
- Isompi poika (2 vuotta) pyrki katsekontaktiin äitinsä kanssa pelleilemällä ja hymyilemällä äidin kasvojen edessä. Äiti vastasi tyhjällä katseella eikä hymyillyt.
- Äiti puhui vanhemmalle pojalle tiukkaan sävyyn ja puhe koostui lähinnä komentamisesta
- Kun äiti kertoi työntekijöille lapsista, hän puhui hymyillen lempeään sävyyn.

18.4.2011 kotikäynti

- Äiti otti pienemmän tytön (1,5 vuotta) välillä syliin tämän sinne halutessa ja leperteli hieman lapselle.
- Kun isompi tyttö halusi syliin, äiti vastasi lapselle aina ”en ota sua syliin”. Tyttö kiipesi vieraan työntekijän syliin, joka oli perheessä ensimmäistä kertaa.
- Äiti puhui lapsista lempeään sävyyn.

26.4.2011 perheryhmä

- Äiti ei aseta pojalleen (2 vuotta) rajoja juuri ollenkaan. Poika heittelee tavaroita ja ottaa muiden lasten käsistä tavaroita eikä äiti puutu asiaan. Hänen mielestään lapset osaavat ratkaista riidat itse.
- Poika käyttäytyy hieman aggressiivisesti muita kohtaan, mutta hakeutuu paljon äitinsä syliin.
- Äiti puhuu pojastaan ylpeästi.

26.4.2011 perheryhmä

- Äiti on hyvin ilmeetön, ei hymyile tai ilmeile tyttärelle. Kun äiti puhuu tyttärelle (3 vuotta), hänen äänensävy on tiukka.
- Äiti käskee tyttöä välillä leikkimään joillain leluilla ja vie tytön itse esimerkiksi keinuhevoseksi, vaikka tyttö leikkisi muuta. Äiti ei kuitenkaan jää leikkimään tyttärensä kanssa.
- Kun tyttö menee äidin ohi tai tämän luokse, äiti koskettaa lasta.
- Äiti seuraa tytön tekemisiä hymyillen.

26.4.2011 perheryhmä

- Äiti istuu pienemmän pojan (8kk) kanssa lattialla tämän leikkiessä, mutta keskittyy enemmän juttelemaan muille aikuisille.
- Lohduttaa molempia poikiensa, jos nämä itkevät.
- Äiti ottaa pienempää poikaa syliin, mutta ei isompaa (2 vuotta).
- Äiti on melko ilmeetön. Hän ei hymyile lapsille ja ilmeilee heille vähän.
- Äidin kertoessa lapsistaan työntekijöille hän puhuu nauraen.

26.4.2011 perheryhmä

- Äiti istuu sohvalla keskustellen muiden äitien kanssa pojan (2 vuotta) leikkien lattialla. Katsoo pojan perään ja puuttuu riitatilanteisiin.
- Juttelee pojalle välillä sohvasta käsin.
- Puhuu pojasta hymyillen työntekijöille.

28.4.2011 kotikäynti

- Äiti istuu lattialla ja tuijottaa ilmeettömänä eteensä. Pojat leikkivät riehakkaasti lattialla. Äiti ei seuraa poikien leikkejä.
- Pienempi poika heittää leluautolla äitiä päähän. Äitiä selvästikin sattuu, mutta hän ei toru lasta tai sano tälle asiasta mitään. Työntekijät puuttuvat asiaan.